

3335

సామలసూర

భౌతిక సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

జనవరి 16-4 1979

పుట 12

—* ఈ సంచికలో —

1) సమాజనిర్మాణంలో రచయితల పాత్ర.	7) అపరిచిత. (పద్య)
2) 'కవికొండలవారి' ప్రకృతి గీతములు - ఒక పరిశీలన.	8) 'గాలిరథం' లో నాకు నచ్చిన కథ 'బవినీ'
3) ప్రసన్న కుసుమాయుధము - తత్త్వదర్శనము.	9) రాజమహేంద్రవర ప్రశస్తి. (పద్య)
4) అనివార్యం. (పద్య)	10) వారిసత్వం (పద్య)
5) నవలా సాహిత్యము - లత.	11) శ్రీశ్రీ మహాప్రస్థానం.
6) ఆటపాటల మేటి అష్టానధానాలు.	12) మ్రోడు మొఱు. (పద్య)
	13) గ్రంథసమాలోచన. నాటక సమీక్ష.

1—5—79 సంచికలో నూతలపాటి కవితా వహుటి, తెలుగునాట వ్యావహారిక భాష మొదలగునవి ఉంటాయి.

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *

చందా

సంకల్పరతునకు రు 10-00.

అర్ధసంకల్పరతునకు రు 5-00.

విక్రయము 50 పై.

సమాజ నిర్మాణంలో రచయితల పాత్ర

— శ్రీ డి. మనోహర రావు.

రచయితలు, రచయితలు అని చాల మంది జనం మాట్లాడుతుంటారు. తరచుగా మనము పత్రికల్లో చూస్తుంటాము; రేడియోలలో వింటుంటాము. మరి రచయిత అంటే ఎవరో తెలుసుకుందాము ఇప్పుడే!

ఒక కథకాని, ఒక కవితగాని ఒక వ్యాసంగాని, ఒక నాటకంగాని మరి ఒక నవలగాని ఏదైనా; దేన్నిగురించి అయిన వ్రాస్తే అతినిని రచయిత అని అంటారు; కాని ఎవరైతే సమాజశ్రేయస్సుకోరి; సమాజంకోసం తమ రచనలు రచిస్తారో వారు అసలైన నిజరచయితలు అని చెప్పబడుదురు.

పూర్వకాలంలో కూడా రచయితలు వుండేవారు. కాని ముఖ్యంగా వాళ్ళు పద్యాలు, గద్యాలు, నాటకాలు మరియు వీలైన కథలు వ్రాసేవారు.

సమాజ నిర్మాణంలో ఎక్కువగా తోడ్పడునది కవిత్వం; ఈ కవిత్వము సమాజంపై ప్రభావము చూపును. దాని తరువాతనే మిగిలినవి. ప్రాచీనకాలంలో మన కవులు ఛందోబద్ధంగా వ్రాసేవారు. కొంతమంది కవులు సత్యభామ సోగసును వర్ణించుకూడా వ్రాస్తే; మరి కొంతమంది మలయపర్వతాన్ని వర్ణించుకూడా వ్రాసేవారు; మరి కొంతమంది చుక్కల అందాన్ని, చందమామ అందాన్ని వర్ణించుకూడా వ్రాసేవారు. నిజంగా ఛందోబద్ధంగా కవిత్వము వ్రాస్తే చాల బాగుంటుంది. అప్పటికాలంలో ప్రజలు కూడా ఆకవిత్వాలను చదివేడివారు. ఆరోజుల్లో ప్రజలకు కష్టాలు లేకుండేవి; అందుకని వాళ్ళు తీరికగా కూర్చుని కవిత్వాలు చదివేవారు. అది అప్పటిసంగతి. కాని నేటి పరిస్థితి వేరుగా వున్నది. అప్పుడు

దేశంలో పేదప్రజలు లేకుండేవారు. ఒక వేళవున్నా వాళ్ళకు తిండికొరత, బట్టల కొరత మరియు ఇంటి కొరత లేకుండేవి. అందుకని ఆరోజుల్లో పేదప్రజలుకూడా ఎక్కువ ఆసక్తితో పద్యాలు చదివేవారు.

కాని నేడుదేశంలో అకాలి రాజ్య మేలుతోంది; ప్రజలలో సహనం వచ్చి పోయింది; వాళ్ళిప్పుడు ఛందోబద్ధమైన కవిత్వలు చదువలేరు; ఎందుకని అంటే దేశంలో నూటికి డెబ్బదివిధమంది పేదప్రజలే వున్నారు. వాళ్ళకు తినడానికి సరియైన తిండి, ఉండటానికి సరైన గుల్లు మరియు ఒంటిమీద ధరించడానికి దుస్తులు దొరకడంలేదు. ఇలాంటి తరుణంలో వాళ్ళు ఛందోబద్ధమైన కవిత్వలు ఎలా చదువగలరు? అసలు ఛందోబద్ధమైన కవిత్వలు వ్రాయడానికే చాల సమయం పట్టుతుంది. అందులో, ప్రజలు ఊణ్ణంగా చదివి ఆకవిత్వ భావాల్ని అర్థం చేసుకోవాలంటే; అది కష్టతరమైన పని.

ఇది ఆధునిక యుగం; కాలం మారింది. ఎలాగూ ప్రజలు ఇబ్బందులలోవున్నారు. అలాంటప్పుడు ప్రజలకోసం వచన కవిత్వం వ్రాయడం చాల లాభదాయకం. ప్రజల సమస్యలను దృష్టిలో పెట్టుకుని కవిత్వవ్రాస్తే ప్రజలకు సమాజస్థితి గతులు బాగా అవగాహన అవుతాయి. అప్పుడు సమాజంలో మార్పుకల్గే అవకాశం వుంటుంది; ఒక క్రొత్త సమాజం ఏర్పడే అవకాశం వుంటుంది - నేడు కూడా రచయితలు మన దేశంలో ఉన్నారు. అయితే ఇప్పుడు కూడా కొంతమంది కవులు చందమామ, చుక్కల అందాన్ని గురించి వర్ణించుతున్నారు.

ఇంకా కొంతమంది రచయితలు పట్టుల్ని గురించి, హిమాలయ పర్వతాన్ని గురించి వర్ణించుకూడా కవిత్వలు వ్రాస్తారు - ఒక వైపు ప్రజలు అన్నమో రామచంద్రా అని బాధపడుతుంటే ఇలాంటి కవిత్వలు వాళ్ళు ఎలా చదువగలరు? ఒక వేళ చదివినా వాటివలన సమాజానికి ప్రయోజనం ఏమిటి? ఏమీ వుండదు. అలాంటి సమయంలో అలా వర్ణించుకూడా వ్రాయడం రచయితలకు భావ్యంకాదు. ఒక వేళ ఆ రచయితలు తలచుకుంటే సమాజాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని వ్రాయగలరు; కాని వారు వ్రాయడంలేదు. వాళ్ళు సమాజ ప్రయోజనం కోసం వచన కవిత్వలు కాని వ్వండి, కథలుకానివ్వండి, నవలలు కాని వ్వండి మరియు నాటకాలు కానివ్వండి వ్రాస్తే బాగుంటుంది.

ఈనాడు కొంతమంది కవులు ప్రభుత్వాన్ని విమర్శిస్తూ, చెడు పదాల కలయికలతో కవిత్వలు వ్రాస్తున్నారు. దాని వల్ల ఏంభం? ప్రభుత్వమంటే ఎవరో కాదు. వాళ్ళు మనుషులే; మన భరతమాత ముద్దబిడ్డలే! అలాంటప్పుడు వాళ్ళను తిట్టుకుంటూ వ్రాస్తే బాగుండదు. ఒక వేళ విమర్శించవలసివస్తే ఇలా వుంటే బాగుంటుంది; అలాచేస్తే బాగుండదు; ఇలా వుండాలి అనే భావాలను వాళ్ళ కవిత్వంలో కానివ్వండి, కథానికలలో కానివ్వండి, నాటకాలలో కానివ్వండి ఉంచితే బాగుంటుంది; అంతేకాని చెడు పదాలను ఉపయోగించడంవల్ల సమాజం; నవసమాజంగా మారడానికి అవకాశం వుండదు.

సమాజ శ్రేయస్సుకోసం వ్రాసే రచయితలలో ముఖ్యమైనవారు కీ.శే. గురుజాడ అప్పారావుగారు. వీరు చాల

చక్కటి కవితలు రచించారు. వీరు దేశ భక్తి గీతంలో ఒక చోట ఇలా అంటారు. 'దేశమంటే మట్టికాదోయ్ దేశమంటే మనుజులూ' యని. నిజంగానే! మరి దేశం అంటే మట్టికాదు మరి దేశమంటే మనుషులే. ప్రజలు చాలమంది దేశమంటే ఏమో అనుకుంటారు. మనుషులని అనుకోరు. గురుజాడ అప్పారావుగారు ఈ కవితలో చాలచక్కటి భావాన్ని సృష్టించారు; ఈ దేశభక్తి గీతంలోనే మరో చోట ఇలా అంటారు - 'వొట్టిమాటలు కట్టిపెట్టోయి. గట్టిమేలు తెలపెట్టవోయి. ఈ వాక్యంలో కూడా చాల గొప్పభావం కలదు. ప్రజలు వొట్టిమాటలే చెబుతారు. కాని పనులు చేయమంటే బాధపడుతారు. ఉదాహరణకు విద్యార్థులే ఉన్నాగనుకోండి. వాళ్ళల్లో కొంతమంది ప్రథమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణులవుతాము అంటారు. అన్నమాట ప్రకారం కృషిచేయరు-ఇలాంటి కవితలు వ్రాయడంవల్ల సమాజం మారడానికి అవకాశం వున్నది; సమాజం బాగుపడడానికి అవకాశం వున్నది.

గురుజాడ అప్పారావుగారు 'కన్యాశుల్కం' అనే ఒక నాటకం వ్రాశారు. అది అప్పటి సమాజపరిస్థితిని దృష్టిలో పెట్టుకొని రచించిన నాటకం. ఆరోజుల్లో వయసు మళ్ళీన వాళ్ళు చిన్న వయసు కల బాలికలను వివాహం చేసుకునేవారు. ఆరోజుల్లో అమ్మాయిల తల్లిదండ్రులు డబ్బుకోసం కూతుళ్ళను డబ్బుగల మగవాళ్ళకు అమ్మేవాళ్ళు. ఇది నిజంగా! చాల గురాచారము. ఈ విషయాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని గురుజాడ అప్పారావుగారు 'కన్యాశుల్కం' అనే నాటకం వ్రాశారు. దీనివల్ల అప్పుడు సమాజం కొద్దిగా మారింది.

నేడు ప్రజల శ్రేయస్సుకోరి, సమాజ నిర్మాణంకోసం కవితలు వ్రాసే వారిలో శ్రీశ్రీగారు ముఖ్యమైనవారు. వీరు

'మహాప్రస్థానం' అనే పుస్తకం వ్రాశారు; అది ఒక కవితాసంపుటి. దానిలో ఒక చోట శ్రీశ్రీగారు, ఇలా అంటారు - 'పదండి ముందుకు పదండి త్రోసుకు పదండి పోదాం పైపై' అని. ఈ వాక్యంలో చాల చక్కటి భావం కలదు. శ్రీశ్రీగారు ప్రజలకు సందేశాన్ని యిస్తున్నారు. కృషిచేయండి. అందరూ సమిష్టిగా కృషిచేస్తేనే మనదేశం ప్రగతి పథంలో పురోగమిస్తుంది అనే భావాన్ని ఈ కవితలో సృష్టించారు. ఈ కవితా సంపుటిలోనే వేరొక కవితలో ఇలా అంటారు 'మాయంటావా, అంతానిధ్యం టావా కనబడినది కనబడదని వినబడినది వినబడదని అంతామాయంటావా' యని. ఈ వాక్యంలో కూడా చాల చక్కటి భావం కలదు. ప్రజలు ఎప్పుడు చూచినా; ఎక్కడ చూచినా అంతా దేవుడిదయ. మనం కష్టించి పనిచేయక పోయినా పర్వాలే దంటారు. ఈ లోకంలో కనిపించేది అంతాబ్రహ్మ. ఇది వొట్టిమాయ అని అంటారు. - ఇది భౌతికప్రపంచం: ఇక్కడ మనకు దేవుడితో పనికాదు; దేవుడు వుంటే వుండవచ్చు లేకుంటే లేకపోవచ్చు. అదివేకే సంగతి. ఇక్కడ మనకు కావలసింది కృషి. ప్రజలు కృషిచేయకుండా. అంతా మాయ; జగమంతామాయ అనడం పొరపాటు. ప్రజలు ఈభూమి మీద గ్రతికివున్నాన్ని దేశప్రగతికై, ఆర్థిక ప్రగతికై కృషిచేయాలి - అంటారు శ్రీశ్రీగారు. నిజంగా! ఈలాంటి కవితల వలన సమాజంలో మార్పు రావడానికి వీలున్నది. ఇలాంటి రచనలు సమాజ నిర్మాణానికి చాల వరకు దోహదం చేస్తాయి.

శ్రీశ్రీగారే కాకుండా ఈనాడు వేరే రచయితలు కూడా కవితలు వ్రాస్తున్నారు. వాళ్ళు ఒక్కొక్కసారి

ఒక్కొక్క విధంగా వ్రాస్తుంటారు. అలా కాకుండా సమాజ శ్రేయస్సుకోరి వ్రాస్తే బాగుంటుంది.

గుంటూరు శేషేంద్రశర్మగారి రచనలు కూడా బాగుంటాయి. వారు 'మండే నూర్యడు' అనే ఒక పుస్తకం వ్రాశారు. ఇది కూడా ఒక కవితాసంపుటి. ఇందులో ఒకచోట ఇలా అంటారు. 'నేను చెమట బిందువుని, కండల కొండల్లో ఉదయించే లోకబంధువుని, నేనుండేడిది బాధల బస్తీ, నాకు గుండెలతో దోస్తీ' యని - ఈ కవితలో శర్మగారు శ్రమజీవిని దృష్టిలో పెట్టుకొని; అతడిని గురించి వర్ణించాడు. శ్రమజీవులలో చాలమంది పేదవాళ్ళు వుంటారు. పాపం! నాళ్ళు నివసించే బస్తీలు బాగుండవు. ఎప్పుడూ అక్కడ వాళ్ళను కష్టాలనే కుక్కలు కరుస్తుంటాయి. వీళ్ళు బాధలబస్తీలో వున్నప్పటికి ఎదలో కలతచెందరు. వాళ్ళ గుండెలనే స్నేహితులుగా భావిస్తారు. అందుకే పాపం! ఆ శ్రమజీవులు రేయంబవళ్ళు కృషి చేస్తారు. వాళ్ళ కండలలో కొండలను కూడ పిండిచేసే శక్తి వున్నది అందుకే వాళ్ళు కష్టించి పనిచేస్తారు. దేశప్రగతికి దోహదం చేస్తారు. ఇలాంటి కవితలు శ్రమజీవులు చదివినప్పుడు ఒక విధమైనటువంటి ఉత్సాహాన్ని పొందుతారు. ఇంకా బాగా కృషిచేయాలనే సంకల్పం వాళ్ళలో కలుగుతుంది.

రచయితలు ప్రజల శ్రేయస్సుకోరి; సమాజ సమైక్యంకోసం; దేశాభ్యుదయం కోసం రచనలు చేస్తేనే రచయితలకు వీరు ప్రతిష్ఠలు దక్కుతాయి. సమాజ నిర్మాణానికి దోహదం చేసిన వారవుతారు.

“కవికొండలవారి” ప్రకృతి గీతములు - ఒక పరిశీలన

- శ్రీ డా. జి.బి.వి.కె. ఆచార్య, ఎం.ఎ., పి.హెచ్.డి.

~~~~~

‘సంద్రంపుదరగపైని-జాలెల్లిమరుగుపైని
స్వాతంత్ర్య మూగుచుండె -
ఉయ్యాల దూగుచుండె
ఆకసపు జాక్కలోన -
అవని గల మొక్కలోన
స్వాతంత్ర్య మొసగుచుండె -
మిసమిసలు కొసరుచుండె
పైయగారీ(ల)లందు - పగలురేవేళలందు
స్వాతంత్ర్య మాడుచుండె -
భావమున బాడుచుండె.

అని ‘స్వాతంత్ర్యము’ అను ఖండికలో స్వేచ్ఛగా గానముచేసిన శ్రీకవి కొండల వెంకటరావుగారు ఇతాధిక గీతములను రచించినారు. అందు ప్రణయ గీతములు, ప్రకృతిగీతములు, భక్తిగీతములు, దేశభక్తి గీతములు కలవు. ఎన్నో పాటి కథలను రచించి ‘కథక చక్రవర్తి’ అను బిరుదును పొందినారు. నవల, నాటిక అను ప్రక్రియలను కూడ చేపట్టి తెలుగువారికి ఆనందములు కలిగించినట్లు తెలియుచున్నది. ‘ఆంధ్రావద్భవర్తు’ అనుబిరుదును బట్టియే, ప్రకృతి కవిత్వమును రచించుటలో వారు నీర్ధనాస్త్రులనువిషయము సృష్టమిగుచున్నది. ప్రకృతి గీతములను పరిశీలించుటయే ప్రస్తుత వ్యాసోద్దేశము.

‘ప్రపంచమంతా మానవ భావం
ప్రపంచ మంతా మానవ హృదయం’

‘అయిపోవాలని’ ‘అంజలి’ పట్టిన మానవతా వాది - శ్రీకవికొండలవారి కలము

నుండి వెలువడిన ప్రకృతిగీతములన్నియు ‘మానవ ప్రకృతితో ముడిపడి యున్నవి. ప్రకృతిని వర్ణించునపుడు మానవులకు నెందిన విషయములను ప్రకృతియందాపాదింప జేసి, కవులు రచనా వైభవమును ప్రదర్శించుట భావకవిత్యములో మనకు ప్రచురముగా కనిపించువిషయము. ఈ విషయము కవికొండల వారికి విశ్వము పట్ల పూర్తిగా అన్వయము కాగలదు.

‘ఏ గొప్పకవైనా తనసహజ ప్రతిభ చేత మాత్రమే గొప్పవాడు కాలేడు. తన కాలానికి అందివచ్చిన ఉద్యమాల ప్రయోగాల చేతను సమృద్ధంగా సీల్చి దాని బలాన దృఢంగా ఎదుగుతాడు. అంటే ఒక మహాకవి సమకాలీన సాహిత్య ప్రతిభా ప్రాభవాల సమష్టి మూర్తి అన్నమాట’¹ అని డా॥ సుప్రసన్నగారు రన్నట్లు (2) కవికొండల వారు సమకాలీన సాహిత్య ప్రతిభా ప్రాభవాల సమష్టిమూర్తి అని అంగీకరింపవచ్చును. ప్రకృతి వారికి ప్రత్యేకము ఉపాస్య దేవత. గోదావరీ తీరమున వారి జీవితము చాల క్షణము గడచుట చేత ‘పాపికొండలు, గోదావరీ ఆనకట్ట, పట్టిసపు దేవాలయము, కోరు కొండసీమగోని కొలకులు, అంతర్వేది సాగర సంగమము’ మొదలగు వానిని చక్కగ వీక్షించి, వాని సౌందర్యమును

1. సాహిత్య వివేచన. డా. సుప్రసన్న. పు. 72.

అక్షరరూపమున పాఠాత్కరింప చేసినారు.

‘నల్లన్నిమట్టికీ తెల్లన్ని
నురువుకూ సమ్యాటా!
నదిపిల్ల పాముకూ
ఉదధి కెరటానకూ తియపాటా!

చికిలి బంగారు అలమ
చేల మట్లున్న గోము
మేఘాన్ని అలముకొని
మెలయు చరమార్కు జిగి.

నీలాల కొండల నడుమ
తాడెత్తు లేచిపోయి
కొదమ వరద వానకాళ్ళ
కగురేగి ముద్దెట్టేన?
గోదావరి నీటికెల్ల జోహారునీకు తల్లి.

లంక ముంచిన లంకమీద డొంకముంచిన
డొంకప్రక్కన పొంకనుగు పేదచెట్టు
ముంచిన

ప్రళయ గౌతమి వాహినీ బలమందు
పసరిక పాము నడచిన మెలికలే మందు?

పైగీతములను పరిశీలించినచో కవి గారు ప్రకృతిని కేవలము దూరమునుండి చూచుటగాక, ఆయా దృశ్యములందు తమ హృదయమును రీతము చేసినట్లు సృష్టముకాగలదు. లంకలను, డొంకలను అనుదినము పరిశీలించుచున్న కవిగారు పేదచెట్టు పొంకమును, ప్రళయ గౌతమి వాహినీ బలమును తమ కవితలో పాదగ గలుగుట సమంజసమే! వారి కవిత్వములో ప్రకృతికున్నంత ప్రాధాన్యము, విస్తృతి మిగిలిన వానికి లేదు. తక్కిన రచనలలో కూడ ప్రకృతికవితాచ్ఛాయలు దోబూచు

లాడుచుండును. తెలుగు దేశములో, పల్లెపట్టులలో కనిపించు ప్రకృతి సౌందర్యము చక్కని జానపద సారశ్యముతోడను, బహుముఖమైన విషయవైవిధ్యముతోడను, వారి కవితలలో ప్రతిఫలించుచుండును. వారి కావ్యభాష వైయక్తికమైన శైలి భేదమును, కాల నిష్ఠమైన వైలక్షణ్యమును నిలబెట్టు కొనిన దని యంగీకరింప వచ్చును.

“దూరపునల్లచూపు, వానపాటు, ఊడుపు, నీడలు, తురాయిపువ్వు, పున్నాగము” మొదలైన వివిధ శీర్షికలను బట్టి వారు గ్రహించిన ప్రకృతి వైవిధ్యము తెలిసికొనవచ్చును. వారి రచనలలో కొన్నిచోట్ల ప్రకృతి యెక్కువగా భావనారంజితముగా భాసించును. అయినను చాల రచనలలో ఆ విధముగా గాక, స్వచ్ఛముగా అద్భుతముల ప్రతిఫలించునట్లు అమరుచుండును. ‘ఆ సాయం కాలము’ అను ఖండకృతిని దీనికి తార్కాణముగా స్వీకరింపవచ్చును.

‘అరుణగభస్తి తా బడమ

టస్ బ్రభశీనుచు జెట్ల వెన్న జా
రురమణ దోప నేసెడు వి

శీలతనప్పుడె శీతవాయుసం

స్ఫురణము తట్టి తట్టక క

పోలములందున నెత్తజేసెడిన్

జరుచలిసుంత; నీటిపన

జిన్నరికాల్వ గగుర్పు సెండెడిన్’

‘పాలపిట్టయొకటి ప్రక్క తాళతరువు

మువ్వలోనడాగి కెవ్వకూత

విసరజొచ్చె రేత పెదవుల నునుముద్దు

చివ్వలాగుఁ జేష్ట చెవులుముట్ట

కోతకోయునాడు కూలీలు తమకూత

కాగ నొక్క పురుషుగాన మంటి

పల్లవిట్టై కలిపి పల్లింప జొచ్చిరి

కొండ యెల్లమారు నిండిమోయ !

ఆ సాయంకాలము వే

రే సంగతి నాకు దోపలేదు; మనం బే

మో! సగము రంగు కొసరగ

మోసడి సనసన్న మ్రోగుమురువును !

అంతే !

పై పద్యములలో మనోహరములైన ప్రకృతి దృశ్యములు సహజముగను, స్వచ్ఛముగను వర్ణింపబడినవి. ‘ఒక యోజ’ అను శీర్షికతో నున్న ఈ క్రింది పద్యములను కవిగారి భావనారంజితమైన ప్రకృతి వర్ణన కుదాహృతిగా గ్రహింపవచ్చును.

‘జీవితమృతసంబద్ధ పుంభావ మయము

గాగదోషించు మనికియేలాగో మనకు;

మండు వేసవి చిగురించు మావి మొక్క

పిడుగువడుచుండ జలువచిప్పిలు

మొయిళ్ళ !

‘గొంతులో గద్దదంబిడు వంతయెల్ల

మింగి చిరునవ్వు పెదవుల మేళవించి

పాడుమా కోకిలంబట్ట పాట నొండు

ఆడుమా చాతకంబట్టు లతిపిపాస !”

పై పద్యములు కవిగారిచే స్పృజింపబడిన రమ్యభావనాహర్యములు. మండు వేసవిలో చిగురించు మావి మొక్కను, పిడుగు పడుచున్నను చలువచిప్పిలు మొయిళ్ళను మనోనేత్రముల ముంగు ప్రత్యక్షము చేయుగల ప్రతిభకు ప్రజామము లాచరింపవలసినదే. వంతలన్నిటిని

దిగ్మింగి, చిరునవ్వు పెదవుల మేళవించి, కోకిలవలె పాడుటను, చాతకము వలె ఆడుటను నేర్పిన కవిగారు ఉన్న తాదర్పమూర్తులనుట ఎంతేని సమంజసము.

‘మూగవాడు, ఒకానొక పువ్వును జూచి, ఎదలోబడె న స్తమయము’ మొదలైన ఖండికలు భావనారంజితమైన ప్రకృతి వర్ణనకు ఉదాహరణముగా స్వీకరింపదగిన యుత్తమరచనలు.

‘కాలచక్రము’ అను గీతములో ఋతు ధర్మములు సమణీయముగా వర్ణింపబడినవి.

‘చిత్ర మగు నవ్వసంతంబున

చిగురుటాకును దాల్చుమాకులు

సాగసుగను బూచెడిని మల్లియ

నిగమ నాదము పోలికను వని

వగరు తిని కోయిలలు కూయును

శిశిరఋతు వది చేయజూతగ

మించి హేమంతంబు శివశివ

యంచు శివరాత్రికిని మఱులును

తొంగి చూచును తొలివసంతము’

అని మిగుల సంతోషముతో కనుల కింపగు కాలచక్రమును మనసున తెలపోసి నాగు. ఋతువుల గాక పోలలను రమ్యముగ భావించుట కవిగారి ప్రత్యేకతను చాటుచున్నది. (సూచన)

ఆంధ్ర హోమియోపతి స్టోర్సు & హాస్పిటల్

(నాళంవారి సత్రం ప్రక్క, ఎల్.వి. సి. ఆఫీసు ఎదుట)

మెయిన్ రోడ్డు - రాజమండ్రి-533 101.

(స్థాపితము : 1933) ఫోన్ నెం. 4608

సలహా వైద్యులు :

మేనేజరు :

డాక్టరు యం. రామకృష్ణారావు

డా॥ కె. కృష్ణ

ప్రశస్తమైన ఆమెరికన్, జర్మను, ఇండియన్ హోమియోపతిక్ ఆండ్

బయోకెమిక్ మందులు అన్ని పవరులలోను అన్నిరూపములలోను

సరసమైన ధరలకు దొరకును.

సర్వవిధవ్యాధులకు చికిత్స చేయబడును, సలహా రీయబడును.

ప్రసన్న కుసుమాయుధము - తత్త్వదర్శనము

- శ్రీ శివరెంక ప్రకాశరావు, ఎం. ఏ.

మనపురాణములలో స్వర్గనరకములను గూర్చి ప్రస్తావన వచ్చినప్పుడల్ల పుణ్యముజేసినవాడు స్వర్గమునకు, పాపము జేసినవాడు నరకమునకు బోవుననియు, స్వర్గమున సర్వసుఖానుభూతులు, నరకమున పెక్కు బాధలు నుండుననియు చెప్పబడినది. కావున ప్రతిమానవుడు తన మనఃకాంతిరము సురలోకమునజేరి, అచ్చటి గంభాద్యస్వర్గసలతో విహరింపకచ్చుననియు, భువిలో లభింపని పెక్కు సుఖములు దివిలోనందవచ్చుననియు నున్నికూర్చుచుండును. రి-రంగమున మడిసినవారును, పుణ్యశీలుగును, యజ్ఞయాగాదులొనర్చినవారును స్వర్గమున కర్హులని చెప్పబడుట చే మానవుడట్టి సత్కార్యచరణమునకే సదాప్రయత్నించును. తానుచేయు ప్రతిపనియందును పుణ్యపాపములబీరీజు వేసుకొని ప్రవర్తించుచుండును. అత్యంతమున ఎదురుమున్న కడగండ్రను పైతిము లెక్క చేయక రాబోవు సుఖమయమైన జీవితమునుగూర్చి ఊహలోకమున సంపరించుచుండును.

ప్రతివాని మనస్సులోను మరొక లోకము కలదు. అది నిత్యము దివ్యానుభూతులను ప్రసాదించుచుండును. అట్లే స్వప్నజీవి అయిన కవిమనోలోకము భూతభవిష్యత్తుల కొకవారధి. అతడు నిన్నగడించిన అనుభవముతో నేటిని సరిచూచుకొని రేపటివిషయములను భావించుకొనును. మనిషి జాగ్రదవస్థలో (Conscions) భూతమును గూర్చి ఆలోచించినట్లే భావినిగూర్చి స్వప్నావస్థ (subconscions) లో కలలు గనును. కవిక్రాంతదర్శి కావున ఆతని కవితా లోకనుంతయు నాతని సమాధ్యవస్థలో నుద్భవించును. మహాకవుల కవితా

స్పృష్టియంతయు వారిస్వప్నావస్థలో నుండి ఊహింపడినదే! ప్రపంచములోని అందమంతయునునుభ్యుని రక్తిగతముగా నుండును. అదే కవులలో రసజగత్తును చిత్రించును. మిగిలినవారిలో నదే రసజ్ఞతగా పరిణమించి కళారాధకులనుగా జేయును.

రసజగత్తునకు శృంగారము ప్రధానము. దానికధిపానదేవుడు మన్మథుడు. క్లింకాగ బీజాక్షర స్వరూపుడు. బ్రహ్మవలెనే మానవస్పృష్టియందు ప్రధానపాత్ర పోషించునీతడు కూడ భగవంతుడే! (సోలంగీకృతో భగవతా మకరధ్వజేన) అట్టిస్పృష్టికార్య నిర్వాహకునకు సున్నితమయిన కుసుమాయుధములు, చెఱకువిల్లు, మకరధ్వజము, పీఠేవి సహాయకములు.

సహజముగా కవులు సౌందర్యోహంకులు. 'మహితల మలీమసతలు నిల నందివారిల్ల లొక పుసారుల్ల వాని తిమమిధుకోహల' అనిగొనుజాణలై స్వర్గపురి మార్గములను వెదుకబోవుచు; కావున మిగిలినవారు అవసరమున స్వర్గమున కేగినను, లేకున్నను కవులుమాత్రము బ్రతికినా, చచ్చినా స్వర్గతులే! 'స్వర్గ భాగవతమ్మ తద్భావగతమే! ఈప్రకృతి సౌందర్యలక్ష్మీ స్వరూపములో ఎక్కడ భగవద్విలాసముగాంచగలమో అక్కడనే మన మనస్సాకమందెరమై, ఆ అందము బ్రహ్మానందసదృశ మగును. ఆ విశ్వజగత్సందరభావశుభావహతను వగు భగవంతునకు భావజ్ఞనర్మసచివులే మహాంధ్రకవులు.' వారు పండించిన రసవత్ఫలముల నాస్వాదించి అంధరసజ్జలోకమెల్ల దిన్యత్వ మందినది. అట్టివారి చరిత్రము స్వర్గభూమి నేత్రోపలుపట్టి పోయినదో ఊహించి విరచించినదే ఈ ప్రసన్నకుసుమాయుధకావ్యము.

'మిసమిసలాడు ప్రాయమున' ఆచార్య యస్వీనోగారావుగారి మనోలోకమున నీకృతి కొకయాకార మేర్పడెనట! స్వీయ 'భాగవతమైన ఈపలుకు ఆమార భద్రుడే' పలికించినా డట! ఇందలి 'సత్యమునకు సాహిత్యమునకు' - 'దెందమునం గలవాడు దెందముగలవాడు' - ఇరువురే సాక్షులట! అందులకే 'అభిజ్ఞరసజ్ఞ మన్మథులు' తమహృత్పుటపాళి విచ్చిన్నపై 'నింగిన పండువెన్నెలలు

నిండినవేళ, నరుత్కి శోరముల్ రింగున చెంగలించి చెల

రేగడువేళ, మరందవూరము ప్పొంగుచుఁ బూలతావులుగు

బుచ్చునువేళ, ప్రియాననమ్ము హృద్రంగమునందకాని కడఁ

దారనివేళ'

ఈకృతినిపఠింపవలెనని కవి ఆకాంక్ష.

ఇది కావ్యశిల్ప మెక్కువగా నున్న ధ్వనిగర్భితమైన కావ్యము. శ్రీనాథాది మహాకవి ప్రయోగములు, శయ్యలేకాక ఆయా ఘట్టముల కనుగుణముగ ఆయా కవుల ప్రసిద్ధ పద్యములు కూడ గ్రహించుట ఒక విశేషము. అయినను ప్రతి పద్యము కవియొక్క పాండిత్యవైకారద్యమును, వ్యక్తిగత ప్రత్యేక ముద్రను స్పష్టముగ చాటును.

అందువలననే 'ఈ గ్రంథము విలక్షణమైన విచిత్రమైన యొక యద్భుతమైన శృంగారరస పర్యలోచన చేయబడిన కావ్యరాజ' మని విశ్వనాథవారు,

'ధందస్సు నిజముగా మీచేతిలో ఒక శక్తిమంతమైన ఆయుధముగా ఒదిగిన' దని శ్రీశ్రీగారు

'మీ కల్పన క్రొత్త, అర్థభావాలలో చిక్కదనం పెద్దది' అని శ్రీ రాళ్ళపల్లి వారు,

'తెలుగు పదములమీదను, వ్యాకరణ ధందోలంకారాదులమీదను శ్రీ జోగారావుగారికి గల స్వాతంత్ర్యమున కామూ

లాగ్ర మిక్యతి ముకురాయమాణ' మని శ్రీ వెంపరాలవారు,

'భారతీదేవికొక పుష్పాంజలియు, నవ్య కవితానధూటికి ఒక అమూల్య పుష్ప మాలికయు' నని శ్రీ గడియారంవారు, 'ఒక విలక్షణమైన భావకల్పనోజ్జ్వలమైన పటిష్ఠ ధారాధోరణీకమైన సాహసకార్య మైన కావ్య'మని శ్రీ మధునాపంతుల వారు వేనోళ్ళ కొనియాడినారు.

ఈ కావ్యమున మొదట 'కుసుమాంజలి' కుభాకాంక్షలు, 'ప్రరోచన' తరువాత పదునొకండు శృంగారగాథలు కలవు.

'కుసుమాంజలి'లో ఆంధ్రకవులు తమ మధురోహాలలో సృష్టించుకొన్న నాకము నాకలించుకొని, తన 'కలలో' గనబడిన నాకమును జోడించి ఈరమణీయాకృతిని గావించినట్లు కవిగారు తెల్పినారు.

'ఏనాఁ డట మగలెల్లరు

శ్రీనాథులు, మగువలెల్ల రిట నూర్వకులై రాణింతుకొ రమియింతుకొ

అనాడే నాక మిచట నావిర్భవమా' నని కవియూహ. అనగా మగలెల్ల మగసిరిగలిగి సరికి మగలుగా, మగువలెల్ల మహామహులను వశమొనర్చుకొనగల ఊర్వకులుగా ఉన్నచో ఈ భూమి నాక మగు నని.

'కుభాకాంక్షల'లో రసజ్ఞుల మనో లోకములో 'వాడని జాడవాసనలో' పాలయని పూలకున్ బురుడువోయు మనోజు' డని కవి ఆకాంక్షించినారు. తరువాతి పద్యమున సరస్వతీ చతుర్ముఖుల సరాగమున్నది. 'సిరిగల వానిబిడ్డ' నని చేతులు జూచి చతుర్ముఖుడు సరస్వతీ స్తనద్వయమును గ్రహింపబోయినాడు. 'పయోధరమ్ములన్ గణుకకు, మవ్వకాంతు లవి కావు, స్తనంధయులైన వారి కాదరువులు, నాకు బోలెడుగదా మఱి బిడ్డ'లని ఆమె అన్నదట! లోకమున సరస్వతీ స్తనద్వయము గురగితసాహిత్యము లనుట

ప్రసిద్ధము. అనగా లోకులజ్ఞాన వికసనమునకే అద్వయమనుటను కవి చమత్కరించి నాడు. అంతే కాదు. 'సుగతపుసంచకారి మగు జుమ్మ కుచార్పణ'మని బ్రహ్మయనగా 'అయిన గతి సంబంధములకే' యయిన పురుషుల కెందులకులే' వని ప్రశ్నించినది వాణి. దీనిచే శ్రీ స్తనద్వయము సంతాన పరిపోషణమానకు గాని, పురుషుని శృంగారచేష్టలకు గాదను సృష్టి గమస్యము సృష్టపటుప బడినది.

తరువాత లక్ష్మీనారాయణులు, పార్వతీ పరమేశ్వరులు, రతిమన్మథులు, రాధా మాధవులు, చంద్రుడు, దేవేంద్రుడు రసజ్ఞులకు ప్రసన్నులగునట్లు స్తుతింపబడినారు.

ఈ కావ్యము 'ప్రసన్న కుసుమా యుధము' కుసుమాస్త్రుని ఆయుధములు పూలు. లతాంగులకు, లతాంతములకు లోకమున అవినాభావసంబంధము. దాని నెంతయో భావగర్భితముగా నోగారావు గాగు వివరించినారు. చూడుడు.

'అలరుల యలివలయును బంధమతిసనా

తన మతిసహజమ్ము తభ్య మగును నలువకునిదురక్షం కొలతఁ దోచుతలంపు

లేమొ కాంతలు, కల లేమొ విరులు!

తనివిసనకతినువును వీడు రసికులే

మలుతనువునఁ గుసుమమ్ము లేమొ,

శ్రీలో శిరసావహించడి కుసుమమ్ములే

మలుతనువునఁ గుసుమాంగు లేమొ!

ఆయతిసుకుమారకుమమ్ము లాయుధములు

మరున కారఁ డెంతటిసుకుమారుఁ డొక్క,

సరసుఁడీకు నాదల నిడ్డ విరులచేతఁ

గాంచుఁగాక శ్రీలో

శిరసావహించు వరము!"

ప్రరోచనలో మహాంధ్రకవులను స్తుతించుచు కవి

'ఒక్కొక్కడొక్కయింద్రుడు మ

హోన్నతభావనవాంబుదస్థితిన్

ఒక్కొక్కడొక్కగీష్వతిమ

హోజ్వలనిర్వనవోన్నిషన్నతిన్

ఒక్కొక్కడొక్కకాముడు ర
సోత్తరసత్కవితామహారతిన్
ఒక్కొక్కడొక్కచంద్రు డమ
లోహకళాకమనీయదీధితిన్;

వారివ స్వర్థములు క్షీరాబ్ధిమథనములు, రసములు భివ్యామృతములు, శైలులు దివ్యవాహినీ పథములు, ఊహలు నందనోరువనులు, అలంకారములు స్వర్లోకగురభులు, వర్ణనలు కల్పాగమములు, ప్రతిభలు చింతామణులు, ఛందములు నవాప్సరసలు, పదము లుచ్చైశ్చ్రవవర్ణితములు, రచనలు మైరావణవప్రకేళి. కావుననే వారివొక్కొక్క దివ్యకావ్యమున యందు స్వర్గమహిమంబు లెల్ల సాక్షాత్కరించు' నని వివరించినారు.

వరిప్రసాదము :- ఒక పర్వదినమున దేవేంద్రుడు కొలువు దీరియుండగా కవి త్రియము ఉచితోపనముల నలంకరించెను. రంభాద్యస్సరోగణము ఇంద్రాద్వితే కాళముతో నదస్సుల అంతరంగముల 'రసరాజభోగ భాగేభ నోలలార్చి,' అందలు వెడలినను కవిత్రియము కదిల కుండుటనుగాంచి, వారికి 'మారునిగాలి' నొకని తిలంచి రంభాదులు పరిజేర నరసములాడిరి. దానిక శబ్దకాసనుడు నిట్టూర్చినాడు, తిక్కినవిముఖత చూపినాడు, శంభుదాసుడు స్మరహరుని స్మరించుకొన్నాడు. అదిచూచి "స్వాదుపరాస్మృఖుల్ ప్రతిహత ప్రమృమ్మ విద్యాధరుల్ కవు లెఱ్ఱెతిరి మీయి? మిమ్మెటులు మీకాంతల్ సమర్థించిరో?" అని మేల పూడిరి.

వానికి సమాధానముగా "మేము తొలుబాములఁ జేసిన వున్నె పున్" ఖలంబున గద చెప్పగంటి మొక పోలిన ధర్మపు నుగ్గడించు కైతను," "మాకు వలయునది మహితమా సాహిత్యరసము మీసాంగత్యరసము గాదు - సరసగ్రహ్య నంద సుబ్రహ్మచారియే గాని భామానంద గరిమకాను - అనుపము కావ్యకళాస్థానమే

అనివార్యం

- శ్రీ

తల్లిపాత్రిశ్య శిశువైన తస్కరించు
తరుణ ప్రేమికులైనను హరణచేయు
ధనక నిర్వచనభేదాలు తానెరుగదు.
సర్వయుక్తుల కనివార్యశక్తి మితి.
రానేవచ్చును మృత్యువాగ్డియలో
రక్షించుకోదల్చినన్
పోనేపోవును జీవ మేపగిడినో
పూజించి ప్రేమించినన్
వేనోళ్ళన్ కొనియాడు విజ్ఞుడయినన్
వేదాంతముల్ నేర్చినన్
తానీషామయినన్ జవానులయినన్
తిప్పంగ రాదెన్నడున్.

* *

(గీత సంచుక తిరువాయి)

గాని కాంతాకళాస్థానకలనగాను. "మనసున నున్నవాని వసిమాకును మీకును వేటువేటు, మీమనుగడ వాని యాజ్ఞకు నమస్కరు న్నము. గాని వానిదా మనుగడ యస్మదాజ్ఞకు నమస్కరు న్నము. " అని ధార్మికశృంగారమును ప్రబోధించిరి. మన్మథుని తిమిచేతిలో పట్టుకొన్న వారై, భరించుకొనరాని మునర్చిన ముగ్గురును ధర్మముతిప్పక నడచుటను సూచించుట ఇక్కడిపక్షము. అంతియే కాక "మీకు నచ్చురసికులగు శ్రీకృష్ణ డేవరాయాది ప్రభువులును, శ్రీనాథాది శృంగార కవులును పెక్కురు గలరు. వారినిపొంది సుఖంపు" డని కవి త్రయము వారిచే కవి చెప్పించుటలో తరువాతి ఆంధ్రకవిత్వమున వెలువడిన శృంగారకావ్యరచనా ప్రియత్వము నూచితము. కవిత్వయ మిచ్చిన ఈవరమే మిగిలిన ప్రేమాభిరామాదికావ్య విభాగములకు నాంది.

(సకేషము)

నవలా సాహిత్యము - లత

- శ్రీమతి తుంగపాటి రాజేశ్వరి, ఎం. ఏ

(గీత సంచుక తిరువాయి)

సమాధి చిత్రణ

ఈపె నవలలలో సామాజిక స్పృహ ప్రధానముగా స్త్రీల బ్రతుకు పోరాటమును వర్ణించునట్టిది. వ్యభిచార స్త్రీల గుస్థితిని చూచి, హృదయము స్పందించి వ్రాసిన గెండు నవలలు "గాలి పడగలూ నీటి బుడగలూ" 'రక్తపంకం.'

'గాలిపడగలూ-నీటిబుడగలూ' ముందు మాటలో లత 'జీవి ఉదయించిన దగ్గర నుంచీ స్త్రీ పురుష సమస్య ఉత్పన్నమయింది. అది ఈ రోజున కొండ చిలువ లాగ నోరు తెరుచుకుని సాంఘిక జీవితాన్ని కబళిస్తున్నది.' అనిన మాటలు ఆలోచనను రేకెత్తించుచున్నవి. ఈనవల యందలి సావిత్రి, ఆనసూయ, అరుంధతి, దమయంతి, సుశీల, ప్రేమ, జానీ, మగవారి క్రౌర్యమునకు బలి అయిన స్త్రీలు. సోగములతో దారిద్ర్యముతో అలసి సాలసిన ఈ స్త్రీలను మృత్యువు నైతము సేవ తీర్చుటకు ఆలసించి వారి బ్రతుకులను మరింత దుర్భర మొనరించును.

అలాగిని యగు బ్రాహ్మణ విశంతువు అనేక మజిలీలను దాటుకొనుచు కడకు హైబ్రాదాద్ మేండ్ బజారులో నెట్లు నివాసమేర్పరుచుకొనినదీ 'రక్తపంకం' కరుణ రసాత్మకముగా చెప్పును.

నేటి సమాజమునందు మేధావులు నైతము వ్యభిచార నిర్మూలనము పట్ల ఉదాసీనత వహించుచున్నారని, వారి ప్రవర్తనను రచయిత్రి గర్హించుచున్నది.

శరణాలయములు, ఆశ్రమముల పేర్లతో క్రమశీలము, స్త్రీత్వపు విధులు, నీతి నియమముల ముసుగు క్రింద సాగుచున్న అన్యాయముల పట్ల రచయిత్రికిగల అవగాహన, వేదన, మానవతా దృక్పథము

రక్తపంకం నవలయందు తెలియుచున్నవి. సేవాసదనము నందలి ప్రభావతి, తాయారు, ఆదిలక్ష్మీ మున్నగు స్త్రీలు శరణాలయపు అధికారుల కీలుబొమ్మలు. అరకులోయ స్వామిజీవంటి నపుంసక కాముకుల హస్తములలో ఆశ్రమ వాసినలు ఆటబొమ్మలు.

చలనచిత్ర రంగమునందలి దోపిడీ విధానము, స్త్రీల దుర్భరావస్థలు కండ్లకుకట్టినట్లుగా చిత్రింపబడిన గెండు నవలలు- ఈ కథ ఇంతే, సుడిగాలి.

ఆధునిక స్త్రీనిగురించి లత "మాతావారి" నవలయందు వ్యక్తపరచిన అభిప్రాయములు పరిశీలనార్హములు. "సెక్స్ ఇష్టం. మాతృత్వం అయిష్టం. ప్రాచీనత బూజుపట్టించి ఆధునికతలో ఆత్మహత్య చేసుకుంటున్నది స్త్రీ. ఈ విధముగా స్త్రీలందరూ కల రని సాధారణీకరణము చేయుట తగదు. స్త్రీల జీవితముపట్ల అవగాహన సానుభూతి కలిగిన రచయిత్రి ఆధునిక స్త్రీని అవలక్షణముల పుట్టిగా చిత్రీకరించుట విచారింపదగిన విషయము.

నవలా శిల్పము

తన కళావైదగ్ధ్యము తోడను, శిల్పకాస్త్ర రహస్యముల తోడను, నిపుణుడగు శిల్పి శిల్పముల కెట్లు ప్రాణ ప్రతిష్ఠ యొనర్చునో అట్లే ఆత్మకథ కళాకారుడు తన ప్రతిభాసంపత్తులచే తన రచనాశిల్పమును పాత్రలకు ప్రాణప్రతిష్ఠ యొనర్చును. ఇట్లు కళాకారునిచే సృష్టింపబడిన పాత్రలు చేతనత్వము కలిగి మనకు కన్నులముందు సాక్షాత్కరించును. ఇట్టి సజీవ పాత్ర చిత్రణము లతకొన్ని నవలలయందు చూడగలము.

‘మోహనవంశీ’ నవలయందు లత సృష్టించిన రాధ పాత్ర యొక అనర్హ రత్నము. స్త్రీ ఆంతర్యమనందు అమృత పుటేరులు ప్రకపించుచుండును! ఆమె వాంఛించిన తన అమృతప్రేమతో పురుషుని దివ్యుని నొనరించగలదు. రాధ ఇట్టి అపూర్వమగు స్త్రీ. తన ఆరాధనతో కృష్ణుని దివ్య చరిత్రుని నొనర్చినది. నాకు తెలిసింది ఒకటే వంశీ! అది ప్రేమ. కానిని తపస్సు అనీ ఆరాధన అనీ అంటే నాకు ఏవిధమైన అభ్యంతరము లేదు’ (మోహనవంశీ)

ఈ విధముగా ప్రేమ తత్త్వమును గూర్చి రాధ కృష్ణునితో చెప్పటయే కాక భవిష్యత్తులో నీవు పూజనీయుడవగుదు వని భవిష్యద్దర్శనము చేయగలిగిన విశిష్ట వ్యక్తి రాధ.

‘అది మధ్యాంతాలలో’ పరతత్త్వము చేరవలెననెడి ‘కవిత’ అన్వేషణలో మజిలీలు కృష్ణస్వామి, శ్రీపాదమూర్తి, కలశ్రేష్ఠి. వివాహితయైన కవిత ఆతీతమైన మానసికానుభూతిని కోరుచు కృష్ణస్వామిలో వెన్నెల యొడ్డున వాహ్యానులు శ్రీపాదమూర్తి కలశ్రేష్ఠులలో నామె స్నేహము మనకు ఆమె పట్ల అనాదరణను కల్గించినను నవల పూర్తియగు నదిక కవితలోని తాత్వికరాలిని మనము చూడగలము.

‘అది మధ్యాంతాలలో’ మరొక పాత్ర విరించి. అతడిలోనున్న దుర్లక్షణము స్త్రీ వాంఛ. స్త్రీ వాంఛ సామాజిక సువ్యవస్థా లక్షణమును కలుషిత పరచుచు పొంగి పొరలే కాదు ప్రవాహముగా విజృంభించినది. తన యీబలహీనత అతడికి తెలియును. వాంఛతో విలపిస్తున్న గగనాపగను చూచిన విరించి తనలోతాను ‘తెలుస్తూనే ఉంది. కానీ ఎన్నిసార్లని చేసిన తప్పే చెయ్యటం’ అనుకొనును. ఈమాటలు అతడిలో చెలరేగుతున్న భావ సంఘర్షణను సృష్టము చేయుచున్నది.

విరించి నాంచారిలో ప్రవర్తించిన నీరు, విమలగారిలో గగనాపగలో గిరిజతో అతడి అక్రమ ప్రణయ సంబంధములు వరుసగా మన కండ్లముందు కదిలిపోయినను, ఈ ఒక్క బలహీనతయే అతడిని పతనావస్థకు దిగజార్చిన దనెడి సానుభూతియే తప్ప ఆపాత్రపట్ల మనకు జాగుప్స కలుగదు.

‘జరుగుతున్నకథ’ లో వేణీపాత్ర విలక్షణమైనది. ఈ విలక్షణత్వమనెడిది వేణీకి ప్రథమమునుండీ కలదనుటకు అవునందీ రెండో ఆట సినిమాకు వెళ్ళి కాస్త బీరుతాగి వచ్చే సరికి తెల్లవాగుజాము నాలుగయింది’ (P-28- జరుగుతున్నకథ) ఈ అసాధారణతయే ఆమె ముగ్ధుడొనర్చిన సాహసకార్యములకు బీజమైనది. ఈ అసాధారణతయే ఆమె ప్రేమించిన కృష్ణునుండీ వేరుచేసి, విశాఖపట్టణము జీడుకాణమునకు, గుంటూరు పొగాకు కంపెనీ పనికి, తరిగొప్పల ఆసామి పొలంలో కూలిపనికి, హిమాలయ పర్వతములలో సన్యాసులతో కలయికవరకు నడిపించినది.

ఇచ్చ ప్రకారము నడచుకొనిన ఈ వేణీ వ్యక్తి స్వేచ్ఛకు శివావరణముగా నిలిచెడి పాత్ర.

లత నవలలో కొన్ని ఉత్తమ స్త్రీ పాత్ర లుండును. వారి జీవనమంతయు ఇతరులకొకటై త్యాగ మొనరించుట లోనే గడచిపోవును. ఈ త్యాగము వలన మానసిక తృప్తితప్ప వాయుపాంపడి దేమియు కన్పించదు.

జీవనస్రవంతి యందు ప్రేమించిన పురుషునకై ఆత్మార్పణ యొనరించిన భావా, చరిత్రశేషులందు ఉన్మాదమైన భర్త సేవ కంఠితమైన రాధమ్మ, దీపకళి కలో బాల్యములో అపరిచిత యువకునితో వివాహము కాగా అతడే భర్తయని అంతరాంతరములందు నమ్ముచు కడకాతడు కన్పించినను వేరొక స్త్రీనుఖ

మునుకొరి అతడి సొండును తిరస్కరించిన అన్నపూర్ణ, రాగజలధిలో తనకు కర్కశముగా వెళ్ళగొట్టిన భర్తయొక్క మరణము వినిన పిమ్మట విరాగిణియై కాశీ కేగిన మీనాక్షి, అమ్మో అను పిలుపునకు మాతృత్వము కదలకారగా, అనేక కష్ట కష్టములుపడిన రమణమ్మ (నరకానికి నిచ్చెనలు)- ఇట్టివి కొన్ని త్యాగభరిత వగు పాత్రలు.

ఎడారి పువ్వులలో మీనాక్షిది విచిత్రమైన మనస్తత్వము. సంభాషణచతుర, ఉన్నతురాజునగు ఈ మీనాక్షి పాత్ర చిత్రణము ‘కాలాతీత వ్యక్తులలో’ ఇందిర పాత్రను జ్ఞప్తికి తెచ్చుచున్నది.

“ప్రేమరాశిత్యంలో స్త్రీ” నవల యందు రచయిత్రి మనస్తత్వ చిత్రీకరణలో నేర్పును ప్రదర్శించినారు. అనేకమైన గజబిడి ఊహలతో కాలము గడిపే సుగుణను చూచి వెంటబడి మాట్లాడి చివరకు “ఏమాశించి ఆపిల్లను పలుకరించినదీ మాత్రం అగ్ధంకారేను” అనుకొనెడి గోపాలరావు విలక్షణమైన మనస్తత్వము. స్త్రీత్వపు అహంకారంతో ఆకర్షించుట మనే ఈ గోగాన్ని మొదట లోనే తుంచెయ్యాలి...’ అనుకొనిన గోపాలరావు తనను తనే నమ్మలేనిస్థితిలో ఏవియో ఆతీతశక్తులు తనని ఆత్మహత్య వైపు లాగుచున్నట్లు భ్రమింపజేసునని అందుకు అనుకూలమైన వాదములను గ్రుడ్డిగా అన్వేషింప సాగినాడు. ఆ అన్వేషణలో అతడికి లభ్యమయింది సుగుణ. నాచావుకి నీ నిరాకరణమే కారణమని ఒక ఉత్తరం ఆమె అడ్రసుకు వ్రాసి ఆత్మహత్యకి పాల్పడినాడు గోపాలరావు.

ఉత్తరం చూచుకొని సుగుణ స్పృహ తప్పిపోవును. అనాదినుంచి ఆమెలో వేదన ప్రారంభమయినది. ఈ వేదనా లక్షణము దిన దినముగా అధికమై కడకు ఉన్మాదాని అయినది. వివాహము, స్నేహ

ములు, మాతృత్వము ఆమెకు కాంతిని చేకూర్చలేకపోయినది.

“ఏడిస్తే బాగుండును ... ప్రపంచమంతా కలిసి హోరున ఏడిస్తే బాగుండును” అనుకుంటుంది సుగుణ. తాను బాధ పడుటయేకాక ఇతరులును దుఃఖితులు కావలె ననెడి ఒకానొక మానసిక స్థితి సుగుణయందు కన్పించుచున్నది. ఈ విధముగా ఈ నవలయందు మానసిక జాడ్యముకల స్త్రీ పురుషుల మానస్తత్వములను చిత్రీకరించుటయందు రచయిత్రి చూపిన నేర్పు ప్రశంసనీయము.

శైలి

మోహనవంశి, ఉమర్ ఖయాం, శ్రీచరితాలు (నవలిక) లో లత సమాజ సుందరమగు శైలిమరింత సౌందర్యమును గెలిచిరించుకొనినది. లలిత లతాంత మాలల వలెనుండు నామె వాక్యములు సరససంభాషణములందు, వర్ణనలయందు కావ్య లాలిత్యమును పొంది సహృదయ రంజకము లైనవి.

అయోగ్యతలు - అనామిక, నవలలో సమకాలీన రచయితను దూషించుట జరిగినది. సమాజమును విశ్లేషించుటయే రచయిత లక్ష్యము కావలయును. కాని, వ్యక్తి దూషణము కారాదు.

కొన్నిచోట్ల వివాహ వ్యవస్థకు, నైతిక విలువలకు గౌరవ మిచ్చుచు, మరికొన్ని సందర్భములందు స్త్రీ పురుషుల స్వేచ్ఛా జీవనము కోరికెడి సమాజము నాకాంక్షించుటవలన నీమె నవలలు సంప్రదాయ సుఖవాదముల నడుమ వారధికలె నుండియు - శిల్ప సౌందర్యము చేతను, సామాజిక చిత్రణము చేతను గణనీయములై యొప్పుచున్నవి.

(“స్వాతంత్ర్యానంతర తెలుగు నవల” అనెడి నా పరిశోధన వ్యాసము నుండి ఉద్ధరణము.) (1947-77)

ఆటపాటల మేటి అష్టావదానాలు

- సాహిత్యకోవిద శ్రీ క్రొవ్విడి రామం,

బి. ఎ., బి. ఎల్., బి. ఇడి.

ఏనుగు నెక్కినాము, అవసీంద్రులు మ్రొక్కిగ నిక్కినాము, అని గర్వంగా చెప్పుకున్న తిరుపతి వేంకటకవులచే తుల్లో, అష్టావధాన, శతావధాన ప్రక్రియలు పరాకాష్ఠ నందుకున్నాయి. అయితే వారి సమకాలికులైన, కొప్పరపు సోదరకవులు మొదలైనవారు కూడా అవధాన విధానాన్ని అందల మెక్కించేరు. ఆహోబిలలోనే, కళింగసీమలో, ఆటపాటల మేటి అదిభట్ల నారాయణదాసుగారు, ఒక విశిష్టమైన విధానంలో అవధానాలుచేసి, ఆంధ్ర సరస్వతిని ఆరాధించేరు. లయబ్రహ్మగాను, గాయకశిరోమణిగాను, హరికథా పితామహుడుగాను ఆంధ్రలోకం దాసుగార్ని బాగా ఎరుగును. అష్టావధానిగా కూడా వారు ప్రళస్తిని గడించే రని వారి స్వీయచరిత్ర కల్ల మనకు తెలుస్తుంది - దాసుగారు ఏడిచేపట్టినప్పటికీ ఒక అపూర్వమైన పద్ధతిలో దాన్ని నిర్వహిస్తారు. వారి అవధానవిధానంలోకూడా యీ ప్రత్యేకత విస్పష్టంగా గోచరమాతుంది.

నూనూగుమీసాలనూత్న యావనం లోనే, అనగావీరు మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులుకాకపూర్వమే, బరింపురానికి చేరువగా, గంజానది ఒడ్డున వున్న లోకనాథ మనే గ్రామంలో, వనభోజనానంతరం ఒకమామిడి తోటలో వీరి మువటి అష్టావధానం జరిగింది. ఆహోబిలలో తాటాకుమీద గంటంతోవ్రాసే ఆచారం వుండేదిగనక, 30 గంటములకు ఒక్కొక్క చరణంచొప్పున కోరిన పద్యం చెప్పడం, వ్యస్తాక్షరి, నిషేధాక్షరి, పుష్పగణనం, కోరినరాగంలో పురాణంచదడం ఆర్థంచెప్పడం, ఒక

చిన్న లెఖ్కుకు సమాధానంచెప్పడం సంభాషణ మొదలైనవి యీఅష్టావధాన కార్యక్రమంలో జరిగేవి - అవధానం చురుకుగాను, సరసంగాను జరిగినట్లు దాసుగారు తమస్వీయచరిత్రలో చెప్పుకున్నారు -

శిఖాకుళంలో సిరస్తదారుగారియింట, వేరొక వైష్ణవపండితునితోకలిసి అష్టావధానం చేసేరు. తిరుపతి వేంకటకవుల్లాగ ఇద్దరు కలిసిచేసిన అష్టావధానం యిది. వ్యస్తాక్షరి, పుష్పగణనంవంటి సామాన్య ప్రక్రియలతోపాటు, యీఅవధానసభలో దాసుగారు తెలుగు ఛందస్సునుగురించి ప్రసంగించేరు. నలుగురికీ సంస్కృతము, నలుగురికీతెలుగు, చెరిఒక చరణము వంతున కవిత్వముచెప్పి, యీ జంటకవులు తమ ఉభయభాషాప్రాధిమ్యను ప్రదర్శించేరు. ఈ అవధానాన్ని మెచ్చుకుని, ఆశిరస్తదారుగారు దాసుగారిచేత అరసవిల్లిలో హరికథ చెప్పించి నాలుగు తులాలబంగారు మురిడీగొలుసులు, నూట పదహార్లు ఒహూకరించేరు.

శ్రీదాసుగారు అప్రతిష్ఠ బాపుకోదానికి విశాఖపట్నంలో తలవని తలంపుగా అష్టావధానం చెయ్యవలసినవచ్చింది. ఒకజిల్లాకోర్టు స్టేడరువద్ద, వీరు ఎందుకో ఏడురూపాయలు చేబదులు పుచ్చుకున్నారు. నెల్లూళ్లవరకు అప్పుతీర్చలేదు. ఒకనాటిరాత్రి యాయన ఆస్తిడరుగారి యింటిపక్కనుంచి వెళుతూ వుండగా, ఆస్తిడరు దాసుగారికి వినపడెట్టు, “ఈయన ఏవో పట్టికథలుచెప్పి జనసామాన్యాన్నిరంజింపచేయగలడుగాని, విద్వాంసులు మెచ్చేటంత గొప్పతనం యాయనలో లేదని అన్నాడట. దాసుగారు

మర్నాటి పొద్దున్నే స్త్రీడరుగారిబాకీతీర్చి
నాప్రజ్ఞ తమరుచిత్తగించండి అని అవ
ధానం చేసే అప్పుడు ఆ స్త్రీడరు దాసు
గారి ప్రతిభావ్యుత్పత్తులకు ఆశ్చర్య
పోయినాడు.

రాజమహేంద్రవరంలో శ్రీ దాసు
గారి అవధానం కందుకూరివీరేశలింగం
పంతులువంటి మేధావుల సమక్షంలో
జరిగింది. అవధానంలో శ్రీవీరేశలింగం
పంతులుగారు (విచిత్రవివాహకర్త)
దాసుగారిని “నఖలు, నఖలు బాణు”
అనే కాకుంతలంలోని శ్లోకాన్ని ఆంధ్రీ
కరించమన్నారు. దాసుగారు, అచ్చు
తెనుగుభాషలో అశువుగా,
“వలదు, వలదయ్యి యియ్యిరితలిరుమేన
అమ్మవేయుట, పూవుల కగ్గియిడుట
లేడిపిల్లల నిలుకడలేనిబతుకు
లకట, ఎచట నీవాడియా నలుగులెచట”

అని పద్యం చెప్పి సదస్యుల మెప్పును
పొందేరు. అంతటితో వీరేశలిం
గంగారు ఊరుకోలేదు. మర్నాడు జరిగిన
అవధానంలో పచ్చికబయలుమీద దాసు
గార్ని ఒకసీస పద్యం చెప్పమని ఆదేశం
చేరు. దాసుగారు చిరునవ్వుతో.

ఆలడెక్కల నంటియాడెడుమిడుతల
వేటాడు గోరలమాటులకును
ఆబోతు మూపుల నలరు నెంటింతల
వలన నూరెడు నీలపాటలకును
గూళ్లలో బరపుల కొరకు నాదోకల
వెంబడు కాకుల వేటలకును
జిరురాలపై జిలజిల బారు నెలవీటి
నీటిపై లకుముకి చాటులకును
చెలగి యుబ్బుచు నిడుకటిన్నెలను గెంతి
బరుగులిడుచుండు పసులకాపరుల గలిగి
చుట్టుచెట్టులు నొకవంక చిట్టివంక
బరగుపచ్చని పచ్చికబయలు గంటి

అని పద్యాన్ని పూరించగానే సభలో
హర్షధ్వనాలు మిన్ను ముట్టేయి.

విశాపట్నంలో ఒకభాగమైన అల్లి
పురంలో, ఒకముసలి జమిందారు గారి

యింట్లో శ్రీ నారాయణదాసుగారుచేసిన
అవధానంలో, వీరి పాశ్చాత్యవిజ్ఞానపాట
వాన్ని ప్రస్తుటంగా ప్రకటించేరు. అవ
ధానసమయంలో సింపుల్ ఈక్వేషన్
నోటితో ‘సాల్వ్’ చెయ్యడం. గ్రీకు
వీధిమాటలు వ్యస్తాక్షరీ చెయ్యడం, ఎంత
కంఠోష్ఠమైనపద్య మైనా పుచ్చుకుడు
ఒకసారి చదివితే, వెంటనే వీరు దానిని
తిరిగి చదవడం ఆనాటిఅవధాన సభలో
వెల్లడైన ప్రత్యేకతలు ఆ జమిందారు
వీరికి నూటపదహార్లు బహూకరించడమే
కాక, దాన్నివార్షికంగా చేసేరట!

ఉల్లాంలో సంగీతజ్ఞులకు వార్షిక
మియరని తెలిసి, అక్కడ అష్టావధానం
చేసి, దాసుగారు నలభై రూపాయలు
వార్షికం సంపాదించుకున్నారు. అష్టావ
ధాన సమయంలో వీరు చెప్పిన వ్యస్తాక్షరీ.

‘ఏతచ్చిత్రపటంభాతి

కాద్యలాభంసువిస్తరం
తస్మిన్తనోషి భో విద్వన్
ఫలవృక్ష ఇ వోన్నలిమ్॥

నారాయణ దాసుగారు బంధువులో
టిక్కెట్టుపెట్టి చేసిన అష్టావధానం వారి
సంగీత సాహిత్య విజ్ఞానానికి ప్రబల నిద
ర్శనం. ఈ అష్టావధాన సమయంలో వీరు
రెండుపాదములతో రెండుతాళములు,
వేసి, పల్లవిపాడుతూ కోరిన ముక్తాయిలు
వేయించడం కాగితం కలంలేకుండా
నోటితో ఒక ‘ప్రోబ్లమ్’ ‘సాల్వ్’ చెయ్య
డం, నలుగురికి తెలుగు, నలుగురికి సం
స్కృతిం, అశువుగా, కోరిన శ్లోకాలు,
పద్యాలు చెప్పడం, వ్యస్తాక్షరీ వ్యస్తాక్షరీ,
ఆంగ్లపద్యాసం, పుష్పగణనం, ఛందస్సం
భాషణ జరిపించి సదస్యులను ముగ్ధులను
చేసేరు. అవధానం దిగ్విజయంగా జరిగింది.

ఆ రోజులలో ఖర్చులపోను, 108రూపా
యలకుపైగా వచ్చేయి. ఈ అవధాన
ప్రాశస్త్యాన్ని గురించి అక్కడ ప్రచు
రింపబడే రెండు పత్రికల మధ్యకొంత
కాలం వాగ్యుద్ధంకూడా చెలరేగిందట.

అ ప రి చి త

- శ్రీమతి కమలాదేవి.

కనుచూపుతోగుండె కదలించిపోయిన

కమనీయూపమా! కలనురావ?

ఎవరని వెతికేది? ఏమనిపిలిచేది?

ఎన్ని నాళ్ళని మది భిన్నమగుట?

రాగమాధురిలోని రక్తివైఅరించి

బుబ్బుదమ్ములెనె యోవనెల?

ఆశయాల సుమాల నభిషేకమగుచున్న

నీమోహనాకృతి నిగ్గులముగ

జీవనోత్సాహకళలెన్నో చెప్పినట్లు

ప్రకృతిశక్తికి భాష్యాలు పల్కినట్లు

మాతృవీక్షయు వోలెనమాయకముగ

నన్ను వెన్నంటి వీడకు ఎన్నటికిని.

ఒకప్పుడు ఆనంద గజపతి మహారాజారి
సన్నిధిని భగవత్కవి శ్రీముకుందై నగ
సింహాచార్యులు వారు, దాసుగారు కలిసి
అవధానం చేయవలసివచ్చింది. అవధానా
నంతరం సంప్రదాయం ప్రకారం పుచ్చ
కులు అడిగిన ప్రశ్నలకు సమాధానంగా
చెప్పిన శ్లోకాలు, పద్యాలు తిరిగి అష్టావ
ధానులు అప్పజెప్పవలసివుంది. ఏకసంధా
గ్రాహి అయిన దాసుగారు తన వాటాకు
చెందినపద్యాలు, శ్లోకాలు అవలీలగా తిరిగి
చెప్పేరు. బాగా ముసలివారైన శ్రీ నగ
సింహస్వామిగారు తనవిభాగానికి చెందిన
శ్లోకాలను, పద్యాలను జాగ్రత్తిగా జ్ఞాప
కం చేసుకుని, కష్టంమీద తిరిగి వినిపించి,
ప్రభూ! కోడెమాడకి, ముసలి బక్కకు
పూజావేసి వాహనాన్ని చమత్కారంగా
నడిపించేరు అన్నారు. ప్రభువుల పెదవు
లపై చిరునవ్వు మెరిసిందిట!

సంస్కృతాంధ్ర భాషలలోను, ఆం
గ్లంలోను తమకుగల ప్రాధిమ్య ప్రద
ర్శిస్తూ సూరిసభారమ్యంగా పెక్కుసార్లు
అవధానాలుచేసి విజయనగర వైభవాన్ని
దశదిశలా వ్యాపింప జేసిన అటపాటల
మేటి ఆదిభట్ల నారాయణదాసుగారు

'గాలిరథం' లో నాకు నచ్చిన కథ "బదిల్"

- శ్రీమతి ఎన్. ఏ. యస్. కుమారి, ఎం.ఎ.బి.ఇడి.

శ్రీమతి ఆర్. వసుంధరాదేవిగారి 'గాలిరథం' కథానికల సంపుటి 1978 సాహిత్య అకాడమీ అవార్డు పొందింది. ఆమె కథలు ఆంధ్రపత్రిక ఉగాది సంచికలలోను, సాహిత్యపత్రిక భారతిలోను గుమారు ముప్పదివరకు ప్రచురింపబడ్డాయి. ఆ కథలలో నచ్చినవి, నవతను నింపుకొన్నవి, ఆధ్యాత్మికతను సంతరించుకొన్నవి అయిన కథలను చిత్తూరు నూతల పాటి గంగాధరం సాహితీ సమితివారు పుస్తకరూపంలో ప్రచురించి సత్కరించారు 1978 లోనే. గాలిరథంలో నవరత్నాల్లా తొమ్మిది కథలున్నాయి. అందులో ప్రసిద్ధరచయితలను, మేధావులను, సాహిత్య ప్రకాండలను ఆకట్టుకున్నవి నాలుగు కథలు. వాటినిగురించి విమర్శలు, పొగడ్తలు భారతి మొదలైన పత్రికలలో వచ్చాయి.

మొదటి కథ 'పెంజీకటికవ్వల' మృత సంతవనిలా అమృతపు గుళికలా మృత్యుభయం పోగొట్టే దివ్యోషధం. తరువాతి ద్వితీయస్థాన మలంకరింపదగిన కథ 'చెలుపుదగ్గిర.' ముచ్చటైన మూడవకథ 'బిడ్డిక్రింద.' నాలుగవముత్యం 'పిచ్చి గీతలు'. పై కథలను గురించి పుంఖాను పుంఖంగా ప్రశంసలవర్షం కురిపించడం అత్యంత సహజమైన విషయమే.

నాకు నచ్చినది మిరిందరు మెచ్చేది నవరత్నహారంలోనుండి అటు చివరిది యిటునుండి మొదటిది అయిన 'బదిల్' అనే కథ. కథలోని చక్కదనం, భాషలోని చిక్కదనం, పలుకులోని తెలుగుదనం, కథాశిల్పానికి ప్రాణం. ముప్పేటల్లా యివి వసుంధరాదేవి కథలలో ఆడుగడుగున కనబడి మనల్ని ఆకట్టుకోవడమేకాదు, అగి ఓ తుణం ఆలోచింప చేస్తాయి.

కవిత్వంలో ద్వితీయుడు కవిత్వంలో అద్వితీయుడూ అయిన కవిబ్రహ్మ అల్పాక్షరంబులలో అనల్పార్థరచన చేసి సాహిత్యాకాశంలో భాస్కరుడై ప్రకాశిస్తున్నాడు.

తెలుగు భారతికి కథానికా కంఠహారమును సమర్పించి రసజ్ఞనీరాజనాలందుకున్న కథకులు గోపీచంద్, బుచ్చిబాబు, కొడవటిగంటి, రాచకొండ, కవికొండల, మునిమాణిక్యం-వంటి నాయకమణులూ, ఈ అనుపమాన హారంలో తమ సామర్థ్యం చేత స్థానంపొందిన మళ్ళీపూడి, పాలగుమ్మి, కొమ్మూరి, వధురాంతికిం, ఇచ్చాపురం, మొదలైన నేటి యువకథకముత్యాల మధ్య తన స్థానాన్ని స్థిరంగా సాపించుకున్న రచయిత శ్రీమతి వసుంధరాదేవిగారు.

ఈ ప్రపంచంలో 'అమృ' కున్న స్థానం అమూల్యం. 'మాతృదేవోభవ' అనే పదమే ఆమె ఆధ్యాత్మిని నూచిస్తుంది. తనకు అత్యంత ప్రിയమైన చిన్నారి ముద్దుల కుమారుడు తనన్న ఒక్క చిన్ని మాటతో తన్నొంటరిని చేసిపోతే? ఓహో... ఆతల్లి స్థితి ఏమాత్రం. పిచ్చిదిగా మారి తన ప్రపంచంలో తానుఉండే దుశస్థితిమైన కరుణామయ మైన కథ 'బదిల్'

రచయిత వసుంధరాదేవిగారి కథన శిల్పం అస్ఫుతం. కథ ప్రారంభమూ ఒకటే అంతిమూ ఒకటే

'నాకు ప్రపంచంలేదు- బదిల్ అయిపోయింది- నాలోకి బదిల్ అయిపోయింది- ఇప్పుడు నేనే ప్రపంచాన్ని.' అనే ఒక మాతృమూర్తి ఆశీషన, ఆత్మనిశేధనతో మొదలౌతుంది కథ.

'ఈ పిచ్చి నామలికాదూ? నేను ఇప్పుడు పూర్తిగా నా ప్రపంచంలోనే నా పిచ్చిలోనే వుంటున్నాను,' అని ప్రపంచంతో సంబంధం తెంచుకున్న మాతృమూర్తి హృదయ విచారకమైన, పరిదీనమైన స్వగతం మనకుల్ని పిండేస్తుంది, నలిపేస్తుంది. 'ఆశ' ను మనసులో నుండి తొంగిచూస్తున్నట్టుగా గ్రహించి అది (ఆ ఆశ) తాను కానందుకు సంతోషిస్తుంది.

తన ప్రపంచంలో ఎప్పుడూ ఆబాబునే చూస్తుండేది. ఎప్పుడూ నవ్వుతూ కడిగిన ముత్యంలాగా మెరిసిపోతూవుంటాడు. వాడిని చూస్తుంటే గుండె నిండిపోతుంది. వాడే నా ఆనంద. నాకొడుకు'. అని కడుపు కోతతో దుఃఖమూర్తిమై ఆక్రోశిస్తుంది.

మొదటిసారి 'బదిల్' అన్నమాట విని 'చింతలూరు' కు వెళ్ళడము క్రొత్తగా, హాయిగానే వుంటుంది దామెకు.

'ముగ్గురి బిడ్డల తల్లిగా మొదటిసారి 'బదిల్' గురించి విన్నప్పుడు ఆమె కేవిధమైన జంకుగాని, అధైర్యంగానిలేవు. రాబోయేవాన్ని మంచిగాగాని, చెడ్డగాగాని ముంగుపూహించుకొనే స్వభావమూ లేదు. దేనికోసమైనా ఎగురుచూడడం ఆమె తత్వానికే విరుద్ధం. ఆమె ఆలోచనలూ, ఆవేశాలూ, పనులూ అన్నీ ఆ తుణంలో నుండి పుట్టుకొచ్చేవే,' అని నిశ్చయంగా, నిజాయితీగా చెప్పేస్తుంది.

చింతలూరుకు మొదటిసారి ప్రయాణం. కొంతదూరం బాగానే వుంటుంది. రాను రాను గుహలో అనంత ప్రయాణంలాగా ఇహ తిరిగిరామని హెచ్చరిక. మృత్యుభయం. ఆమె గుండెలనిండా యేదో బరువు. చావునీడ ఆమెమీద వాలినట్లు, ఏదో దిగులుతో యిక తిరిగిరామనే శంక కలుగుతుంది దామె. సిక్స్ నెక్సు హెచ్చరించింది. పసిగట్టిందామె అంతర్యం.

'రెండు నెలల పసివాడు తెల్లటి వెడల్పాటి ముఖంలోనుంచి కుంకుడు గింజల్లాంటి

గ్రుడ్లతో కొత్తగా, వింతగా, పరిశీలనగా చూస్తుంటే పొంగిపోతుం దామె మాతృ హృదయం.

తామాపూర్వో వుండబోయే ఇల్లు- ఆ యింటిని గురించి విన్న వింతకథలు అన్నీ ఆమెచే ఆమెడను 'భూతగృహం' లాభావిపజేస్తాయి.

చింతలూరికి వచ్చిన నాల్గు నెలలలోను భర్తకు, ప్లాటని, టెఫాయిడ్ అని, టూన్స్ రైటిస్ అని రకరకాలుగా డాక్టరు చెప్తారు. కౌద్యం చేస్తారు. అయినా ఆతని ఆనాలోగ్యం తగ్గదు.

పెద్దకొడుకు జగన్ కు జ్వరం. కాల వాళు.

రామాకి రుమాటిక్ జ్వరం.

ఆరు నెలలయ్యేసరికి భర్త 25 పానులు తగ్గాడు.

కాని... విచిత్ర మేమిటంటే ఆమె, పనివాడు ఆనంద, ఆరోగ్యం గావుంటారు.

నీళ్ళు పడలేదు. ఆనాలోగ్య కారణంగా బదిలీకి ప్రయత్నాలు చేస్తాడు భర్త. ఉద్యోగి భార్య కుండాల్సిన లక్షణాలన్నీ 'ఆమెలో'లో వున్నాయి. గృహిణిగా భర్తమీద వుండవలసిన ప్రేమానురాగాల కంటే, బిడ్డలమీద వుండవలసిన మమత, వాత్సల్యాల కంటే 'ఆమె' (రచయిత్రి వసుంధరాదేవిగారి) లోకజ్ఞాన మనే విశ్వరూప ప్రదర్శన ఆశ్చర్యం కల్పిస్తుంది మనకు. రచయిత్రి వ్యక్తిత్వమూ, లోకజ్ఞత, నూత్నపరిశీలన, సునిశిత మేధాశక్తి, అనుభవమూ, భావకత్వమూ, నిస్సహాయత మన కడుగడుగున దర్శనమిస్తాయి.

'ఇంట్లోంచి యింకో యింట్లోకి బదిలీ కావాలంటే యింత చిన్నిపూర్వో మరో యిల్లే దొరకలేదు. బదులు అనేదిలేదు- జీవితంలో లాగానే. మనుష్యులు కొన్ని పరిస్థితుల్లో చిక్కుపడి వుండవలసిందే' ఎంతనిజం! ఈ నిక్కచ్చి తనం మనల్ని కదిపేస్తుంది. కదిలిస్తుంది.

కథలో మరోపాత్ర 'మంత్రినాగప్ప' ఈ పాత్రద్వారా శ్రీమతి వసుంధరాదేవి గారు వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయాలు నూటికి నూరుపాళ్ళు నిజమైనవి. 'ఈ ప్రపంచమంతా రాజకీయాలు-డబ్బు అన్న ప్రాతిపదికలమీద నిలబడి నడుస్తున్నది'. అని తేగేసి కుండబద్దలుగొట్టినట్లు చెప్పడం ఆమెకే చెల్లుతుంది.

"గవర్న మెంటు వారికి వినతి (application) పత్రము సమర్పించుకొని కూర్చుంటే పనిజరగదు. ఎక్కడెక్కడ చమురు వేయాలో అక్కడ వేస్తుంటే కదా యంత్రం సవ్యంగా పనిచేసేది." అని ప్రభుత్వ యంత్రాంగాన్ని గుఱించి అరటి పండు వొలిచి నట్లు చెప్తామె.

వరంగల్లు, నగ్గొండ నగరాలలో ఖాళీలున్నా వీరికి బదిలీరాదు. ఈమె వ్యక్తిత్వానికి సరితూగే వ్యక్తిత్వమే ఈమె భర్తది. ఆమెమాటల్లో... "పైకికనిపించే సౌమ్యత - బలహీనతల వెనుక చాలగట్టి తనం - మొండితనం వున్నా యని నాకు అనుభవమే. ఆయనయేదైనా అనుకున్నా గంటే మార్చటం నా తరంకాదు. ఈ విషయంలో [బదిలీని గురించి లంచం యిచ్చేయేర్పాటు]నూ అంతే అయ్యింది." అతని అధ్ధాంగిగా అతని స్వభావాన్ని అర్థంచేసుకొన్న గృహిణి ఆమె.

బదిలీ బదులు అనేవి లేవు. 'అయితే' అనేది వ్యర్థమైన ఊహాగానం - లేని వాటినిగురించి ఆలోచించడం - ఆశించడం అవివేకం. పరిస్థితులతో రాజీపమతూ పోవడమే జీవితం అంటే. ఎంత చక్కని నిర్వచనం? ఎంతదృఢమైన అభిప్రాయం. ఎంత తిరుగు లేని నిర్ణయం?

ఉత్తర [రికమండేషన్] డక్షిణాలకు [లంచం] వ్యతిరేక మామె భర్త. 'మంచి వుండడం వల్లే (సాధారణమైన వినతిపత్రం తప్ప మరే ప్రయత్నంచేయక పోవడం) మూడేళ్లుగా బదిలీ రాక ఈ

ఘోరమైన అకాలి వలయంలో చిక్కుకొన్నట్లు భావిస్తుం దామె.

నెలలో మూడుసార్లు ముసురు పట్టిన ఆకాశాన్ని వర్ణిస్తూ ఆమె [రచయిత్రి] పంచభూతాలూ కలిసి విశ్వాన్ని నాశనం చేయాలని నిర్ణయించుకున్నా యేమోనని, ఈ లోకాన్ని నలిపి వెయ్యడానికి ముసురు పట్టిన ఆకాశం క్రిందికి, యింకా క్రిందికి, యీ భూమి మీదకు దిగి వచ్చేస్తున్నది." ఇది ఒకశృణానం... ఇది ఒక సమాధి, అని భావోద్వేగంతో వర్ణిస్తారు. ఆమె కథలన్నిటిలో మృత్యువును గూర్చి గల ఆమె అన్వేషణకు, తపనకు, నిదాక మచ్చుతునక.

"నీతి - న్యాయం అనేది దేశ కాల ప్రాంతాలలో మారుతూ వుండేవి. వాటికి అంతకంటే ఎక్కువ విలువ ఎందుకివ్వాలి?" అని ప్రశ్నించేది కొడుకును కోల్పోయిన పిచ్చితల్లి కాదూ, సామాన్య గృహిణి కాదూ, ఓ బదిలీకాని ఉద్యోగి భార్యకాదూ? మరెవ్వరు? రచయిత్రి వసుంధరాదేవి. సమాజాన్ని నూటిగా ప్రశ్నించే ఆమె విరాట్ స్వరూపమే మనకు గోచరిస్తుం దిక్కడ.

అచ్చమైన తెలుగు ఇల్లాలగా "సిద్ధాంతాలమీద ఆధారపడి జీవితాన్ని నడుపుకొనేవాళ్ళు, కష్టాల్ని చేజీతులా కొని తెచ్చుకొనే వాళ్ళునిజంగా వుంటారు- నాకు ఆవన్నీ యెందుకు? అక్కరలేదు. నేనూ నావాళ్ళూ బ్రతికి బాగుపడా లని నాఆశ. అంతే." అంటుం దామె అనుభవంగడించిన మధ్యమతరగతి గృహిణులకు ప్రతీకగా.

ఆరోజు శనివారం. ఆమె పాలిటి దుర్దినం. భోజనం జరుగుతుంటే ఆమె వంటగదిలో పూరీలు తయారు చేస్తూంది. కళాయిలో ఆమె పరధ్యానం వల్ల పడిన పూరీవల్ల వేడి నూనెచినుకులు ఆమెపై బడి కాలి మంట పెడుతున్నాయి. ఆ సమయంలో ఆమె మనస్తత్వం విరళగా

విచిత్రంగా ఆమెకే తెలియని స్థితిలో, వుంది. “మృత్యుదేవత ఆమెను మింగి వేస్తుందనే భయం ఓప్రక్క ఈ ప్రమాదం ఎవరితోనైనా చెప్పి ఓదాపుపొందాలనే ఆరాటం ఓప్రక్క, ఎవరిమీదో ఏమిటో తెలియని కసితో చిందర పందరగా వుందామె మనసు.” ఇది జీవస్మరణ సమస్యగా భయంకరంగా గోచరిస్తుందామెను. పాపం... సరిగా... ఆ సమయంలో నే ... నవ్వుతూ. ఆమె నాగ్నేళ్ళ కొడుకు ఆనంద “అమ్మా, దా” అనడంలో ఉడుకు మోత్తినంతో, విసుగుతో, కోపంతో, అనాలోచితంగా ‘పోం... పో, ఎందుకొచ్చావు? నాపాలిటికి నన్ను బ్రతిక నివ్వవే- శనివెధన- చావనన్నా చావవు’ అని తిట్టినది. కానీపు నిల్చుని చూసి వెళ్లిపోయిన ఆనంద మున్నడు... ఇంటి వెనుక దొరికాడు.

ఈ చివరి దృశ్యాన్ని ఎన్నో వందల నాల్గు పునః సృష్టిచేసుకొని చూసుకుందామె తన ప్రపంచంలో అంతటితో ఆమెకు, ఆ మాతృమూర్తికి, ఆ స్త్రీకి ఈ ప్రపంచానికి బంధం తెగిపోయి పచ్చిదై పోయింద. ఇప్పుడు సేనే ప్రపంచాన్ని”

కిథ ముగిసింది అక్షర రూపంలో. కాని ఎంత కఠోర సత్యం? స్త్రీ అంత ర్యం - మాతృత్వపుమమత - అనురాగపు వెల్లువ ఆమెను పిచ్చిదాన్ని చేసాయి. పిచ్చిదానిగా మిగిల్చాయి. లోకంఆమెకు ‘పిచ్చిది’ అనే ముద్ర వేసింది. ఆచూపులు మనల్ని వెంటాడుతూనే వుంటాయి.

అత్యంత ప్రియమైనది అకస్మాత్తుగా కోల్పోయిన వాళ్లందరూ ఆమె లాగు పిచ్చి వాళ్లయిపోతే ... బాబోయ్ ... ఆ తిలంపె భయంకరమైనది. కాని ఆ క్రేమ - ఆ వాత్సల్యం - ఆ మమత - ఆ మాతృత్వం మాత్రం కాశ్వతిమైనవి - అది పాతకులమేధకు పని కల్పించేపని.

రాజమహేంద్రవర స్రగస్త్రీ

శ్రీ ఎస్. వి. రాఘవేంద్రరావు,
ఎం. ఏ, బి. ఇడి.

జీవనాధార పూర్వోదావరీ న
దీమతల్లి యొడిలోనఁ దృష్టిదీర
నమృతతుల్య సుస్వాదు పయస్సు లాని
రాణ కక్కినది మహాంధ్ర రాణ్యహేంద్ర.

అంధ్రవాణీబాల కక్షరాల్ నేర్చిన
యాచార్య‘నన్నయ’ కమ్మనీపు,
అంధ్రప్రభుత్వంపు టాస్థాన కవియూచ
ఖ్యాతుఁడౌ ‘శ్రీపాద’ మాతవీపు,
లలితహాస్యరసమ్ము నొలికించు ‘శ్రీచిల్క
మర్తి’ని గన్నయం బవునునీపు,
ఖండాతరఖ్యాతిగా కళాకారుఁడౌ
‘దామె’నను గన్నతల్లి నీపు,

అదికావ్యసృష్టి కాధారభూతుఁడౌ
‘రాజరాజ’ విభుని రాణి వీపు,
సర్వకళల నిధివి, సద్గుణాలపుధివి!
రమ్యగుణమహాంధ్ర! రాణ్యహేంద్ర!

ఏమహనీయుఁ డీని వెల
యించి సమున్నతవిద్య నిల్వెనో,
ఏమహనీయుఁ డాత్మ నల
రించు శతాధిక కావ్యకర్తయో,
ఏమహనీయు ధీపతిమ
నింతుల వంతలు దూరమయ్యెనో
ఆమహనీయ పూజ్యకవి
యా‘యుగ పూరుషు’మాతృమూర్తివౌ.

ఉరముంజూపి తుపాకి గుండులకు రా
గ్రోశ్రోక దాక్షిణ్యసం
ధరితాత్మిన్ ‘సయిమన్ కమిష’నను బె
నాబమున్నిగోధంపఁగా
పర్వధైర్యం బను మంత్రముం గొనిన శ
శ్వత్కిర్తియా ‘నాంధ్రకే
సరికన్ మాతపురాణ్యహేంద్ర! కొనుమా
సమ్మాన పూర్ణాంజలుల్.

వారసత్వం

— శ్రీ రామ్.

తప్పులు చేసిన
తనయునకైనా
మగణశిక్ష యే
మఱక విధించిన
మాధవరర్మకు
వారసులం మేం.
ఎత్తులకును పై
యెత్తులు వేయుచు
జిత్తుల శత్రుల
చిత్తు చేతుగల
శివజీ నేతకు
వారసులం మేం.
అక్రమ నిగ్గులు
మని తోపించే
అజ్ఞుల నిచ్చు మ
హాత్ములనైనను
ఎదిరిచి నిలిచిన
జైహింద్ వీరుడు
నేతాజీకిని
వారసులం మేం.
అని గుండెల్పై
చేయివైచుకొని
చెప్పగ గలిగే
నీతి మాకిమ్మా
సీదాగౌ నీ
ధర్మిని
కివె నోహరుల్.

భమిడిపాటి, మద్దూరి, న్యాపతి, రఘుపతి
బ్రహ్మనాస్యల, యల దేశిరాజు’ నేదు
నూరి ముఖ్యులు నీదు కుమారులమ్మ!
మఱల గతనై భవమ్ముల వఱలు మమ్మ!

ప్రాజ్యవైభవనిధులు, వాణిజ్యపరులు,
దానకర్ణులు, కవితాకళానిరతులు
నీదు గారాబు కొమరులై నెగడుచుండ,
చిరతరయశమ్ము గనుము, జేజేలు గొనుము.

— శక్రా చక్రికేయశర్మ.

గదిని తలపాతతో
కాగ లించుకొంటున్నది”-

అన్నప్పడు ఒక 'మర్మకవి'
 "పాపంపుగ్నం ప్రపంచమార్గం
 కష్టంసౌఖ్యం శ్లేషార్థాలూ
 ఏమీ ఎరుగని పూవుల్లారా!
 అయిదారేడుల పాపల్లారా!" -

అన్నప్పడు “బాలగేయకవి”
 “ఆనందం అగ్రవమైతే,
 అనురాగపు టంచులుచూస్తాం
 ఆనందపులోతులు తీస్తాం”-

అన్నప్పడు 'లలిత గేయకవి'
 “మాయంటావా? అంతా
 మిథ్యంటావా?
 నాముద్దుల వేదాంతీ!
 ఏమంటావు?
 మాయంటావా? లోకం
 మిథ్యంటావా?”

అన్నప్పడు “వ్యంగ్యకవి”

మనకు మహాప్రస్థానంలో దర్శన
మిస్తారు. ఒకే బాణీలో కాకుండా వేరు
వేరు బాణీలలో కవి తిచ్చెప్పడం ఒక
గడుసుపోకడ.

శ్రీశ్రీ వాడే ప్రతిమాటలోనూ అద్భుతమైన శక్తి ఉంది. భవిష్యత్తును పాలించే మహిమ ఉంది. అందుకే ఆయన మహాప్రస్థానంలో వాడిన ప్రతిపదచిత్రం తెలుగువారి 'హృదయచిత్ర' మయింది.

ఈనాడు కథాకావ్యాలు, కథానికా
కావ్యాలు విరివిగా వస్తున్నాయి. వాటికి
కూడా శ్రీశ్రీయే మార్గదర్శి.

అంటూకొనసాగిన 'బాటసారిగేయం'

అంటూ పారంభమైన 'భిక్షువర్గీ' యనీ' గేయం ఇందుకు ఉదాహరణలు.

“దొంగలంజకొడుకు లసలే మెసలే ఈ
 ధూర్త లోకంలో నిలబడజాలక
 తలవంచుకొనే నెల్లిపోయావా నేస్తు!
 చిరునవ్వులనే పరిమేచనచేస్తూ” ...

వేములవాడ భీమకవి, అడిదం నూర
కవులతో తిట్ల ముచ్చటను మరచిపో
యిన తెలుగువారికి మళ్ళీ కవిత్వంలో
ఆముచ్చటను చవిచూపించాడు శ్రీ శ్రీ.
మొన్నటివరకు సాహిత్యరంగంపై విజృం
భించిన దిగంబరకవులకు ఈతిట్లే ఆయు
వుపట్టని నాఅభిప్రాయం.

కాలం ఎన్ని పదులను చాటినా శ్రీశ్రీ ప్రభావం ప్రజలలో అధిక మోతొందే తప్ప పలుచుబడ్లేదు. సంస్కరణ కవులు ఆలస్యంగా నైనా అధికంగా గుర్తింపబడతారు అనడానికి వేమనతరువాత శ్రీశ్రీయే సాక్ష్యం. శ్రీశ్రీయొక్క కర్త కావడానికి 'మ హాప్రస్థాన మే' కారణం. వూపినచోట వూపకుండా వేసినముద్ర వెయ్యకుండా పదాలను పండు

మోడు మెః ఆ

— శ్రీ మామిండ్ల రామగౌడు.

ఎన్ని వసంతములో యిల
నేతెంచిన ఫలితమేమి?
ఎన్ని పర్వదినములు నా
కదురుగ నిలబడిన నేమి?

నాయెద సాదలను వసంత
నాయకుండు వినుట లెల్ల
నేనెల సోనలతో నా
ప్రాణము నిల్పుటయు కల్ల.

చిగిరించని మోడును మది
రగిలించెడు గోడు నైతి
నామొఱు నాలింతు రెవరు?

పచ్చగ నున్నప్పుడు నా
పజ్జజీరి మెచ్చుకొనిరి
నరకి నరకి నన్ను సగము
నరక మనకు పంపించిరి.

నా కొమ్మల చెఱబట్టిరి
నా రెమ్మల నులివెట్టిరి
నన్ను పీల్చి పిప్పిచేసి
నరు లానందము నొందిరి.

(14 వ పేజీ తరువాయి)

నిప్పులుగారూర్చి అగ్నికొండలు ఎగర
వేళాడు శ్రీశ్రీ. సత్తువ చచ్చి న జాతి
గుండెల్లో అభ్యుదయాన్ని పొంగించాడు
శ్రీశ్రీ.

“నీభాషలో గొప్పఅధునికకావ్యాన్ని
చూపించ” మని అన్యభాషీయుడు
మనల్ని అడిగితే సగర్వంగా, చూపించే
కావ్యం మహాప్రస్థానం. ఇది “అగ్ని సర
స్సున వికసించిన వజ్రం” వంటిది.
అధునిక తెలుగు కవిత్వానికి చైతన్యభిక్ష
పెట్టినటువంటిది.

నేను నిండుగా నుండగ
నేల తల్లి పులకించెను
మమతల పన్నీరు చిలికి
మాధవుండు వలపించెను.

తన జీవనముల నొసగియు
ఘను డెవ్వఁడు బ్రోవలేదు
బ్రతికే చెడిన బడుగు వోరె
వెతల చిలిని బడి మూర్తితి.

గుబురుల మాటున దాగియు
కొదమ కోయిలలు గూసెను
ఝుమ్మని తుమ్మెదల గుంపు
రెమ్మెకాండ్రవరె నెగసెను.

చిలుకలు మరువపు మొలకల
వరె గులికిరి, నవరసాల
ఫలముల బల్ మెక్కుచు రం
భల వరె నాట్యము సల్పిరి,

మానుమంతుని బలగమరుచు
నాదరించితిని కపులను
మదనుని గుడ్డాలంచును
చదువుల పులుగుల నేలితి.

గానసుధారసము తోడ
వీనుల విందోనరంచెడు
గంధర్వ కిశోరము లని
కాపాడితి పరభృతముల.

ఋతురాజుకు ప్రియసల్పినై
పతగములకు నిలయమనై
పచ్చని సంసారముతో
బంగారు కల లెన్నొకంటి.

నవ్వుల పువ్వులను రువ్వు
జవ్వనంపు నీరి తొలగెను
నిండుగుండె బండబారి
మండుటెండ వరె వెలిగెను.

గతచరిత్ర నెమరు వేసు
కన్నీరు కరు వయ్యెను
జీవనము లింకిపోయి
ఛీ! బ్రతుకుకే బరువయ్యెను.

కల్లొలిని వరె నెడంద
కరకు ద్రొక్కుచు నుండెను
ఊహలు సుడిగుండములై
ఉప్పెన వరె బడి లేచెను.

కష్టసముద్రము మథించ
గా నులికెను దుఃఖవిషము
నిటలాక్షుని వరె నేనే
గుటగుట మ్రింగితిని నిజము.

నేనిక చిగురించ బోను
నిన్నెప్పుడు విసిగించను
మాధవ! నీ రాకకు నే
మరుగున బడి దాగుందును.

ప్రతివత్సర మేలెంచుము
వనరమణుల నలరించుము
మోనాంబుధి డెలరమ్ము
మోడు నింక మగచిపామ్ము.

చిలుక చెలిమి లేనందున
పలుకరించు పైడికంటి
కోయిల కూతలకు బదులు
గుడ్లగూబ లరపు వింటి.

పరమ పదవి వగ మొసంగ
పరశురాముఁ డరుగుదెంచు
ననంత విశ్వమ్ములోన
నంతగ్లీన మృగుగును.

నీ కొఱకు నిరీక్షించను
నాకై వీక్షించ కెచట
నీ-నా-బంధము వసంత!
నిజ మనుకొని పడితి చింత.

(ఆకాశవాణి హైదరాబాదు వారి
సౌజన్యముతో)

తాటకసమీక్ష

నాటకసమీక్ష

రచన: శ్రీ కప్పగంతుల మల్లికార్జునరావు. ప్రచురణ: క.గా.కా.కా. ప్రచురణలు, రాజమండ్రి-3 (182 పుటలు - రూ. 10 రు)

శ్రీ కప్పగంతుల మల్లికార్జునరావు సుప్రసిద్ధ రచయిత. ఈనాడు నవలలు, కథలు, నాటకాలు, నాటికలు నిర్విరామంగా వ్రాస్తున్న యువరచయితల్లో వీరు గణ్యులు. వీరు చేపట్టిన అన్ని రచనా ప్రక్రియల్లోనూ మల్లి నాటక నాటిక రచన వీరికి విశేషఖ్యాతి నార్జించి పెట్టింది.

ఈ “నాటకసమీక్ష” అన్న గ్రంథం- శ్రీ మల్లికార్జునరావుగారు నాటకరంగంలో సంపాదించిన విశేషానుభవాన్ని తెరమెరుగు లేకుండా ఉన్నది ఉన్నట్లు వ్యక్తం చేసే మంచిపుస్తకం. ఇందులో ముద్రింపబడ్డ అన్ని వ్యాసాలు-నాట్యకళ, నటరాజకళానిలయం వార్షిక సంచిక, శ్రీకళానికేతన వార్షిక సంచిక, ప్రవాసాంధ్ర నవ్యకళాపరిషత్ (ఫర్స్ట్ పూర్) వార్షికసంచిక, మొదలైన వాటిల్లో ఈ వరకే ప్రచురింపబడ్డవి.

ఆధునిక నాటకరంగం, నాటకవిమర్శ-తీరుతెన్నులు, నాటక-పోటీలు - మంచి చెడ్డలు, నాటక పోటీలు- జడ్జి మెంటు విధానం, వంటి శీర్షికలక్రింద వ్రాసిన అంశాలు బోత్సాహికకళాకారు లందరు చదివి అవగాహనచేసుకోవలసి. నేటినటకులలో ఉండే అనైక్యము, స్పర్థలు, లైటింగ్, మేక్, వంటి ప్రాథమిక అవసరాలుకూడ సమకూర్చుకోలేని స్థితిలో సమాజాలు ఉండడం, జడ్జిలుగా వచ్చే

వారి మనస్తత్వం, మొదలైన అంశాలను ఓరు యధాతథంగా నిస్సంకోచంగా వ్యక్తంచేశారు.

సంగీతనాటక ఎకాడెమీనుండి, నాటకాన్ని వేరుచేసి ప్రత్యేక నాటక ఎకాడెమీని ఒకదాన్ని ప్రభుత్వం నెలకొల్పవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉన్నదనీ, ఏదో ఒకస్థాయిని కొలబద్దగా పెట్టుకొని ప్రభుత్వం ఆయా నాటక సమాజాలకు కనీసపు అవసరాలైన కట్టెలు, మేకాప్, చేతికర్రలు, టెలిఫోన్ సెట్స్, పోలీసు డ్రెస్సులు వర్కరాలు సమకూర్చాలనీ రచయిత ఒక నిర్దిష్టసూచన చేయడం వార్షికంప దగింది.

నవీననాటకాలను తెలుగు సమాజం సరిగా ఆదరించడంలేదు- అన్న ఓరి ఆవేదన “తెలుగుదేశంలో నటులకు, నాటకాలకు, నాటక సంస్థలకు-పుత్సాహానికి, ప్రతిభకు కొంతలేదు. కొంతలా ఉన్నవాటిని గుర్తించకపోవడం” అన్న 25 వ పుటలోని మొదటివాక్యం వ్యక్తం చేస్తున్నది.

పద్యనాటకాలు-అంటే రాగప్రధాన నాటకాలు, వాటి ఇతివృత్తాది విషయ చర్చ వంటి సాంప్రదాయిక తర్జనభర్జనల జోలికి రచయిత వెళ్లకూడదనుకునే వెళ్లనట్లుగా ఉన్నది. ఎందుకంటే, అవి నటనా ప్రధానాలుగావనీ, అవాస్తవికాలనీ, పాతబడ్డవ్యవహారాలనీ వీరి విశ్వాసం. వాటివిషయంలో కూడ మరికొంత చర్చ చేసిఉంటే “నాటకసమీక్ష” అన్న శీర్షిక ఇంకా సమగ్రంగా ఉండేది.

‘నాటకం- సినిమా’ అన్న అంశాన్ని విమర్శించి చివరగా రచయిత చెప్పిన

“నాటకం ఆదరణలేవి అసలు సిసలు కళ. సినిమా గ్లామర్ ఉన్న వ్యాపారకళ.”

అన్నవాక్యం చిన్నయనూరి వ్యాకరణ సూత్రంలాఉంది. 10వ పుటలో కన్పించే “పద్యాల నాటకాలమోజాలో ఉన్నప్రజలు ఈ వచన నాటకాన్ని డబ్బిచ్చి చూడలేకపోవడం” అనే వాక్యానికి, 11వ పుటలో కన్పించే దిగజారి పోతున్న పౌరాణిక పద్యయుగస్థానాన్ని (వచన నాటకాలు) స్వీకరించి ఉండేవా? అన్న ప్రశ్నకు పరస్పరవైరుధ్యం గోచరిస్తున్నది. 7వ పుటలో “దిగజారిపోతున్నది పద్యమా? వచనమా?” అని చక్కని సవాలువంటి ప్రశ్న వేసుకొన్న రచయిత ఆపేరలో దానికి సమాధానమే ఇవ్వలేదు. అట్లాగే ‘జడ్జి మెంటు విధానం’ అన్న శీర్షిక క్రింద 140 వ పుటలో “తాజావిషయం” అని శీర్షిక పెట్టి జడ్జి మెంటు విధానపరంగా తాజావిషయం ఏదీ చెప్పలేదు. శ్రీ మొదలి నాగభూషణ శర్మగారిని కలవడమే తాజావిషయం అనుకుంటే, అది పతత కేవిధంగానూ ఉపకరించదు.

కాగా, ఈ గ్రంథం యావత్తూ ఒక ధ్యేయంతో, ఒక ఉద్దేశ్యంతో, ఒక ఆవేదనతో వ్రాసిన విషయంగానే పరిగణింపవచ్చు. ప్రస్తుతం నాటక సమాజాలు ఎదుర్కొంటున్న ఇక్కట్లనూ, నష్టాలనూ, వాస్తవానికి నూటికినూరు పాళ్లు సన్నిహితంగా పరిశీలించి శ్రీ మల్లికార్జునరావుగారు ఈ గ్రంథాన్ని రచించారు. చాలమంది విమర్శకులు గాలి కబుర్లుగా చెప్పుకునే అంశాలకు వీరు యధార్థ రూపకల్పనచేసి, సవిమర్శంగా ఆంధ్రులకు ఈ గ్రంథాన్ని అందించడం ఎంతో హర్షదాయకం. రచయిత అభినందనీయులు.

‘కళాభిమాని’ చతువదగ్గ గ్రంథం - ఇది.

- సుగుణారాధక

బి. వి. ఆండ్ కో., పుస్తకములు

బి. ఏ., బి. యస్ సి., బి. కాం. తరగతుల I, II సంవత్సరముల తెలుగునోట్సు (ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ) ప్రతులు అన్నియు అయిపోవుటకు సిద్ధముగానున్నవి. కావలసినవారు త్వరపడుటమంచిది.

సంవత్సరమునకు మారే అవకాశమున్నందున పునర్ముద్రణము జరగదు.

ఇంటరు I, II సంవత్సరముల తెలుగు, ఇంగ్లీషునోట్సు; X తెలుగు, ఇంగ్లీషు, హిందీ నోట్సు అన్నియు స్వల్పముగా నున్నవి. ఇంటరు తెలుగు ప్రోజునోట్సు మరల నూతనముద్రణము ప్రతులు అయి పోవుటకు సిద్ధముగా నున్నవి. షట్పది నోట్సు పునర్ముద్రణ కాపీలు సిద్ధముగా నున్నవి.

బి. వి. ఆండ్ కో.,

6 - 8 - 7, ఇన్నీసుపేట

రాజమండ్రి - 1.

—* రచయితలకు మనవి *

సంక్షేపముగను, సామనస్యముతోఁ గూడినవిగాను, నుండు విమర్శనాత్మక రచనలకు స్వాగతము. గ్రంథవిమర్శకుఁ బ్రాముఖ్యము. జౌచిత్యము మీఱని అభిప్రాయ భేదములకు సముచిత గౌరవము. వాఙ్మయమునఁ జేరఁదగు వివిధాంశములపైఁ దమ రచనలు పంపి మాకుఁ జేయూఁతనీయఁ బ్రార్థన. రచనలు సరళగ్రాంథికములోఁ గాని, శిష్టవా్యవహారికములోఁ గాని యుండవచ్చును. సలక్షణములు రసవంతములు నగు పద్యరచనలకు ప్రత్యేక స్వాగతము.

సమాలోచనముపట్ల ఆదరాభిమానములతో రచయితలు సంపూర్ణ సహకార మొసగుచున్నందుకు సంతోషము. రచన లితి స్థిరములై 'సకేషములు' కాకుండునట్లు ప్రయత్నించుట మిక్కిలి ఆవశ్యకము.

వివిధ ప్రక్రియలకు సంబంధించిన సంగ్రహ రచనల శాహ్వానించుచున్నాము. సమాలోచన గ్రంథవిమర్శకు (సమీక్షకు) ప్రత్యేక ప్రాముఖ్య మిచ్చును. సమీక్షకు పంపు గ్రంథములు రెండేసి ప్రతులు పంపవలయునని గమనింపఁ గోరిక.

— సంపాదకుడు.

అడగు :—

సంపాదకుడు, విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College,
6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్), రాజమండ్రి-1.

—* 'సమాలోచన' ప్రకటన రేట్లు *

పైటిలు 4 వ పేజీ వూర్తి పేజీ ఒకసారి ప్రకటనకు	రు.	150.
” 1 వ పేజీ ”	రు.	80.
” 1 వ పేజీ ”	రు.	50.
మిగిలిన పేజీలలో వూర్తి పేజీ ”	రు.	100.
” 1 వ పేజీ ”	రు.	60.
” 1 వ పేజీ ”	రు.	40.

కంట్రాక్టు రేట్లకు సంపాదకుని పేర వ్రాయండి.

